

PROGRAM WSPÓŁPRACY
Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego
z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi
działalność pożytku publicznego
na lata 2016-2021

Olsztyn, czerwiec 2015 r.

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie: założenia wieloletniego programu współpracy oraz obraz sektora pozarządowego w regionie i jego współpracy z Samorządem Województwa Warmińsko-Mazurskiego	3
2. Analiza SWOT współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi.....	7
3. Zasady współpracy	9
4. Zakres przedmiotowy współpracy, priorytetowe zadania publiczne	10
5. Formy i sposoby współpracy	14
6. Cele współpracy: ogólny, szczegółowe, planowane działania/zadania oraz wskaźniki realizacji celów.....	17
7. Okres i sposób realizacji programu.....	20
8. Ocena realizacji programu.....	20
9. Finansowanie programu.....	20
10. Tryb powoływania i zasady działania komisji konkursowych do opiniowania ofert w otwarte konkursach ofert.....	21
11. Informacja o sposobie tworzenia programu oraz przebiegu jego konsultacji.....	21
Załącznik: Diagnoza: Kapitał społeczny oraz sektor pozarządowy w Polsce i województwie warmińsko-mazurskim na podstawie wybranych badań ogólnopolskich oraz współpraca organizacji pozarządowych z Samorządem Województwa Warmińsko-Mazurskiego w świetle dokumentów i analiz wojewódzkich.....	24

1. WPROWADZENIE: założenia wieloletniego programu współpracy oraz obraz sektora pozarządowego w regionie i jego współpracy z Samorządem Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Wieloletni program współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (zwanymi w dalszej części dokumentu „organizacjami pozarządowymi”) jest opracowany po raz pierwszy. Jest to inicjatywa Rady Działalności Pożytku Publicznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, która wniosła również największy wkład w jego kształt.

Po 12 latach doświadczeń corocznego planowania współpracy, program wieloletni to przede wszystkim odpowiedź na potrzebę spojrzenia i zaplanowania współpracy z partnerami społecznymi w perspektywie wieloletniej, stworzenia strategii współpracy samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi. Okres realizacji programu to lata 2016-2021, a więc czas, kiedy w regionie będzie wdrażany Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. Stąd też realizacja programu ma przyczynić się do wzmocnienia organizacji pozarządowych i pozostałych podmiotów działających w sferze pożytku publicznego jako ważnego realizatora zadań publicznych finansowanych również w ramach RPO oraz wzmocnienia ich współdziałania z innymi partnerami społecznymi, samorządami, instytucjami publicznymi oraz biznesem, tak aby jak najlepiej wykorzystać dla regionu oraz rozwoju społeczności lokalnych istniejące już i posiadane przez partnerów zasoby oraz szansę jaką stanowią środki europejskie.

Zaplanowane cele współpracy będą realizowane przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego wspólnie z partnerami społecznymi. Na część zadań ma bezpośredni wpływ samorząd województwa. Duże znaczenie w realizacji celu głównego, jakim jest rozwój kapitału społecznego, będą miały takie działania samorządu jak inspirowanie, lobbing, stymulowanie, pokazywanie dobrych praktyk, nagradzanie w konkursach inicjatyw, za których realizację odpowiadają partnerzy społeczni i samorządy lokalne.

Podstawowym dokumentem, z którego wynikają cele i zadania współpracy jest Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025.

Wieloletni program współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi nawiązuje bezpośrednio do celów i kierunków działań strategii rozwoju województwa, w szczególności do:

celu strategicznego 2. Wzrost aktywności społecznej,

cele operacyjne: Rozwój kapitału społecznego oraz Wzrost dostępności usług publicznych,

celu strategicznego 3. Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych,

cel operacyjny: Doskonalenie administracji.

W województwie warmińsko-mazurskim zarejestrowanych jest **6 156 podmiotów społecznych**, w tym **4451 stowarzyszeń i 409 fundacji** (Wg danych z Urzędu Statystycznego w Olsztynie, na dzień 31 grudnia 2014 r.).

Dobrowolne organizacje pozarządowe – sieci formalnych związków, tworzące tzw. „trzeci sektor” (obok dwóch pozostałych: sektora publicznego i gospodarczego) stanowią przestrzeń, w której i poprzez którą tworzy się kapitał społeczny. Mniejsze znaczenie mają tu sieci nieformalnych związków (rodzinnych i towarzyskich), chociaż w ostatnim czasie obserwuje się udział w przestrzeni społecznej aktywności grup niesformalizowanych, podejmujących działania w odpowiedzi na potrzeby i problemy społeczne, czyli wykraczające poza korzyści

prywatne. Grupy te w swoim rozwoju mogą również uzyskać osobowość prawną, działać w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi czy instytucjami publicznymi lub po osiągnięciu celu zakończyć swoją działalność.

Pojęcie „**kapitału społecznego**” nie jest ściśle określone. Zgodnie z definicją prezentowaną w Diagnozie społecznej 2013, obejmuje ono wszystko, co decyduje o zdrowych relacjach społecznych, dbaniu o dobro wspólne i współpracy. Jest to zjawisko kulturowe i obejmuje obywatelskie nastawienie członków społeczeństwa, normy społeczne wspierające działania wspólne oraz zaufanie interpersonalne oraz zaufanie obywateli do instytucji publicznych. Sieci społeczne regulowane normami moralnymi i zwyczajem (a nie, lub nie tylko, formalnymi zasadami prawa), które wiążą jednostkę ze społeczeństwem w sposób umożliwiający jej współdziałanie z innymi dla dobra wspólnego.

Kapitał społeczny stanowi istotę społeczeństwa obywatelskiego, z pewnością zaś społeczeństwa efektywnego rozwojowo (Janusz Czapiński, Tomasz Panek, Diagnoza społeczna 2013, str. 320). Stawiany jest on często wśród czynników decydujących o rozwoju, w tym rozwoju gospodarczym - poprzez integrację i solidarność społeczną – przeciwdziałając wykluczeniu i dyskryminacji, uzupełnia niewydolność instytucji publicznych, zapewnia kontrolę społeczną, buduje i chroni kulturę lokalną przed jej komercjalizacją.

Badania wskazują na słaby poziom kapitału społecznego w Polsce. Na podstawie Diagnozy społecznej 2013: pod względem ogólnego zaufania (obywateli do siebie nawzajem oraz do instytucji publicznych) zajmujemy jedno z ostatnich miejsc. Aktywnych jest ok. 60-80% zarejestrowanych organizacji pozarządowych. Ponad połowa członków organizacji pozarządowych jest całkowicie bierna. Od 2000 r. obserwowany jest również spadek skłonności Polaków do stowarzyszania się: utrzymuje się on na poziomie ok. 14% (2013 r.). Tylko 15,2% badanych w ciągu ostatnich dwóch lat angażowało się w działania na rzecz społeczności lokalnej. W wykonywanie nieodpłatnej pracy lub świadczenie usług dla osób spoza rodziny bądź na rzecz organizacji społecznej angażuje się w różnej formie, od spontanicznej pomocy sąsiedzkiej na wsi do zorganizowanego wolontariatu, 19,6% badanych.

Badania wskazują, że kapitał ludzki jest koniecznym warunkiem rozwoju krajów uboższych. Po przekroczeniu jednak pewnego progu zamożności, decydujące znaczenie dla rozwoju nabierał będzie kapitał społeczny. Autorzy Diagnozy społecznej 2013 twierdzą, że Polska ma przekroczyć ten próg za ok. 8 lat. Stąd też głównym celem wieloletniego programu współpracy, określonym przez Radę Działalności Pożytku Publicznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego jest rozwój kapitału społecznego, jako niezbędnego warunku dalszego rozwoju regionu.

W Polsce obserwowany jest słaby poziom sektora pozarządowego. Kompleksowe badania organizacji pozarządowych w Polsce wykonuje GUS. Na podstawie raportu z tych badań zawierającego dane pozyskane od organizacji pozarządowych za rok 2012 przedstawiono obraz sektora pozarządowego w regionie, który stanowi załącznik do programu.

Główną formą działalności organizacji pozarządowych jest działalność nieodpłatna pożytku publicznego (79% podmiotów w 2010 r. prowadziło wyłącznie taką działalność – wg. GUS). 15% organizacji pozarządowych prowadziło odpłatną działalność statutową bez działalności gospodarczej, 4% działalność gospodarczą bez odpłatnej pożytku publicznego, a tylko 2% działalność gospodarczą i odpłatną pożytku publicznego (GUS, 2010).

Co roku Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego uchwała roczny program współpracy z organizacjami pozarządowymi stanowiący przede wszystkim wykaz zadań szczegółowych oraz form współpracy z partnerami społecznymi w danym roku. Poniżej przedstawiono informacje dot. współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi na podstawie sprawozdań z ich realizacji.

Współpraca Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego od lat przebiega w następujących obszarach: edukacja i promocja zdrowia publicznego, promocja zatrudnienia i aktywizacja osób pozostających bez pracy, rozwój kultury fizycznej, integracja europejska i współpraca międzynarodowa, upowszechnianie i ochrona praw konsumenta, rozwój turystyki, kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego, ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego, bezpieczeństwo publiczne, aktywizacja społeczności lokalnych na obszarach wiejskich, pomoc społeczna, rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych, profilaktyka uzależnień i przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, wsparcie rozwoju sektora pozarządowego, rozwój wolontariatu oraz integracja środowisk kombatanckich. W roku 2015 włączony został nowy obszar działań, tj. wzmacnianie potencjału twórczego, aktywności obywatelskiej i kompetencji społecznych młodzieży, a w roku 2017: żywność i ochrona dziedzictwa kulinarnego. Organizacje włączają się również w działania z zakresu promocji województwa.

Współpraca przebiega głównie w formie zlecenia zadań publicznych samorządu województwa organizacjom.

Poniższa tabela ukazuje wysokość środków finansowych przekazanych organizacjom pozarządowym na realizację zadań z zakresu pożytku publicznego, wymienionych powyżej (bez promocji zatrudnienia i aktywizacji osób pozostających bez pracy). Głównym trybem zlecenia zadań jest otwarty konkurs ofert na podstawie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Ponad połowa przedstawionych w tabeli środków finansowych przeznaczona jest na realizację zadań z zakresu rozwoju kultury fizycznej, najwięcej ofert wpływa z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego. Dotacje stanowią ok. 40% wartości realizowanych przez organizacje zadań.

Samorząd Województwa ułatwia organizacjom pozarządowym pozyskiwanie środków finansowych spoza województwa poprzez dofinansowanie wkładów własnych do ich projektów – zlecając zadania w trybie otwartego konkursu ofert. Dodatkowe wsparcie finansowe ze strony samorządu wzbogaca jakość wykonanych zadań. W 2014 roku przy udziale 70 000 zł z budżetu Województwa organizacje pozarządowe zrealizowały 14 zadań o wartości łącznie aż 1 416 851,21 zł.

TABELA: Środki finansowe z budżetu Województwa przekazane organizacjom pozarządowym na realizację zadań, liczba zawartych umów oraz ofert konkursowych (za 2015 r. przedstawiono kwotę planowaną w budżecie).

LATA:	2011	2012	2013	2014	2015
Kwota z budżetu Województwa przekazana na realizację zadań zleconych organizacjom pozarządowym (w zł)	5 805 602	4 309 915	4 325 540	5 848 369	5 006 265
Liczba ofert złożonych przez organizacje pozarządowe głównie w ramach otwartych konkursów ofert	646	741	572	671	609
Liczba umów zawartych z organizacjami pozarządowymi na realizację zadań Samorządu Województwa	293	252	239	314	264

Zlecenie zadań nie jest jedyną formą współpracy. Odbywa się ona również poprzez współdziałanie w ramach zespołów opiniodawczo-doradczych i inicjatywnych oraz w grupach roboczych (w roku 2012 – funkcjonowało 59 zespołów wspólnych, w 2013 r. - 47, w 2014 r. - 48). Od 2011 r. aktywnie działa powołana na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie Rada Działalności Pożytku Publicznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Inne formy współpracy to szczególnie: nieodpłatne udostępnianie sal będących w zasobach Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego i jednostek organizacyjnych samorządu, na potrzeby spotkań organizowanych przez organizacje pozarządowe, korzystanie z materiałów promocyjnych, zamieszczanie informacji o działaniach partnera na stronach internetowych, współpraca w realizacji projektów partnerskich (2013-2015: 3 projekty partnerskie), wzajemne informowanie się o prowadzonej działalności – uczestnictwo w wydarzeniach organizowanych przez partnerów.

Szczególne miejsce we współpracy z Samorządem Województwa zajmuje Rada Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego, jako reprezentacja wojewódzka organizacji pozarządowych. Rada składa się z reprezentantów organizacji pozarządowych z powiatów województwa warmińsko-mazurskiego – głównie przedstawicieli powiatowych rad organizacji pozarządowych, związków stowarzyszeń, organizacji i innych podmiotów sektora pozarządowego o zasięgu wojewódzkim. Rada działa na podstawie statutu, który określa cel jej działania: rozwój społeczeństwa obywatelskiego województwa warmińsko-mazurskiego poprzez reprezentowanie, wzmacnianie i integrowanie sektora pozarządowego. Składa się z 32 członków, skupia ok. 800 organizacji z Warmii i Mazur.

W związku z akcentowaną w strategii rozwoju województwa, a także tym dokumencie, potrzebą współpracy różnych podmiotów w ramach realizowanych zadań, w 2014 r. po raz pierwszy zbadano zaangażowanie partnerów w realizację zadań zleconych przez samorząd organizacjom pozarządowym. Organizacje współpracowały w ramach 314 umów z łącznie 1618 partnerami (były to głównie: inne organizacje, samorządy lokalne, jednostki publiczne). Nie jest popularną formą składanie ofert wspólnych w ramach konkursów na realizację zadań publicznych Samorządu Województwa. W roku 2014 wpłynęły tylko 3 oferty wspólne.

W latach 2012-2014 zbadano także zaangażowanie jednostek organizacyjnych samorządu województwa we współpracę z organizacjami pozarządowymi. W tym zakresie obserwuje się wyraźny wzrost: **w roku 2012 – 27 instytucji współpracowało łącznie z 291 organizacjami, w roku 2013 – 35 instytucji współpracowało łącznie z 338 organizacjami, natomiast już w roku 2014 - 36 instytucji współpracowało łącznie z 399 organizacjami pozarządowymi.** Największą aktywność w tym zakresie podejmują wojewódzkie instytucje kultury.

Organizacje pozarządowe stanowią także znaczny odsetek beneficjentów środków europejskich w zakresie zadań, dla których instytucją zarządzającą lub pośredniczącą jest Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego. 27% umów w ramach regionalnego komponentu PO Kapitał Ludzki zawartych było z organizacjami pozarządowymi. Jedynie zaś 2,3% umów zawarto z organizacjami w ramach RPO „Warmia i Mazury” 2007-2013. Niektóre działania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 wykonywały organizacje utworzone jako partnerstwa lokalne, czyli Lokalne Grupy Działania, których w regionie jest 13. W celu rozwoju obszarów zależnych od rybactwa tworzone były Lokalne Grupy Rybackie (4 w regionie), które korzystały ze środków PO „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013”. Środki europejskie stanowiły ważny element wykonywania przez organizacje swoich zadań statutowych, a także stanowiły źródło rozwoju tych podmiotów.

Jedną z grup organizacji, istotnych partnerów samorządu województwa w zakresie wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, stanowią organizacje infrastrukturalne wspierające inne podmioty sektora pozarządowego w realizacji zadań, działalności, funkcjonowaniu zgodnie z przepisami prawa (np. w zakresie organizacji, form prowadzonej działalności, finansów). Grupa ta, głównie poprzez doradztwo i szkolenia, spełnia ważną funkcję w rozwoju sektora pozarządowego województwa warmińsko-mazurskiego. Do tego typu podmiotów należą:

- 1) organizacje prowadzące Regionalne Ośrodki Europejskiego Funduszu Społecznego w okresie programowania 2007-2013, świadczące usługi doradcze w pozyskiwaniu środków z EFS; na terenie województwa funkcjonowały 3 ROEFS-y;
- 2) organizacje prowadzące Ośrodki Wspierania Ekonomii Społecznej oraz Inkubatory Przedsiębiorczości Społecznej – 4 w regionie obejmujące swoimi działaniami całe województwo, prowadzone przez: Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych (Elbląg), Nidzicką Fundację Rozwoju NIDA (Nidzica), Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Spółdzielczości i Przedsiębiorczości Lokalnej WAMA-COOP (Olsztyn) oraz Stowarzyszenie Adelfi (Ełk),
- 3) organizacje prowadzące ośrodki wspierania organizacji pozarządowych, w szczególności w wymiarze powiatowym oraz ESWIP prowadzący regionalny ośrodek wspierania organizacji pozarządowych; ośrodki te funkcjonują lub funkcjonowały w Olsztynie, Elblągu, Ełku, Braniewie, Nowym Mieście Lubawskim, Iławie, Ostródzie, Gołdapi, Olecku, Giżycku, Dobrym Mieście, Węgorzewie; podstawowym problemem jest zapewnienie ciągłości ich funkcjonowania; w Nowym Mieście Lubawskim oraz Ostródzie podmiotem prowadzącym jest samorząd;
- 4) centra wolontariatu, których w regionie - zrzeszonych w Sieci „Wolontariat Warmii i Mazur” - jest 12, w tym jedno Regionalne Centrum Wolontariatu w Elblągu; liczba centów wolontariatu nie została zidentyfikowana poprzez badania;
- 5) sieci, federacje organizacji pozarządowych wspierające swoich członków, w tym m.in.: Federacja Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSa, Warmińsko-Mazurski Sejmik Osób Niepełnosprawnych, Związek Stowarzyszeń Razem w Olsztynie, Forum Warmia Mazury Lokalnie, Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu, Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu Osób Niepełnosprawnych, Federacja Uniwersytetów Trzeciego Wieku Warmii i Mazur, Sieć PALIUM – Sieć Organizacji Paliatywnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Sieć „Wolontariat Warmii i Mazur”, Sieć Organizacji Młodzieżowych Warmii i Mazur ATOMY;
- 6) 13 Lokalnych Grup Działania wspierających aktywność obywatelską na obszarach wiejskich regionu.

- 7) organizacje prowadzące Ośrodki Działaj Lokalnie udzielające grantów innym organizacjom na działania oddolne, lokalne; są to: LGD „Warmiński Zakątek” (Dobre Miasto), Stowarzyszenie „Przystań” (Iława), Stowarzyszenie Aktywnych STOPA (Elk), Stowarzyszenie Gołdapski Fundusz Lokalny (Gołdap), Stowarzyszenie Nidzicki Fundusz Lokalny (Nidzica), Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży (Ruciane Nida).
- 8) organizacje prowadzące Fundusze Lokalne – Fundacja Rozwoju Społecznego „Nad Symsarną” w Lidzbarku Warmińskim, Stowarzyszenie Gołdapski Fundusz Lokalny, Stowarzyszenie Nidzicki Fundusz Lokalny oraz Fundacja Elbląg.
- 9) Rada Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego jako reprezentacja i rzecznik sektora pozarządowego regionu.

Organizacje infrastrukturalne dostrzegły konieczność współpracy w realizacji wsparcia udzielanego podmiotom sektora obywatelskiego oraz społecznościom lokalnym. W 2012 r. podpisały w tym zakresie Porozumienie organizacji infrastrukturalnych z województwa warmińsko-mazurskiego.

2. ANALIZA SWOT

współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi oraz pozostałymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego

Mocne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1. Obustronna wola współpracy - systematyczna poprawa klimatu współpracy; 2. Włączanie instytucji samorządowych do współpracy z organizacjami pozarządowymi; 3. Otwartość samorządu na inne formy współpracy (poza zlecaniem zadań), np. wspólne projekty, wspólne inicjatywy; 4. Merytoryczne przygotowanie stron współpracy; 5. Wspólne cele i zadania; 6. Powołanie i systematyczna działalność Rady Działalności Pożytku Publicznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego; możliwość wprowadzania (na bieżąco) nowych problemów pod obrady Rady; 7. Sprawne funkcjonowanie Biura ds. Organizacji Pozarządowych i Kombatantów oraz pracowników departamentów merytorycznych odpowiedzialnych za współpracę z organizacjami; 8. Praktyka współtworzenia dokumentów, w tym programów wojewódzkich; 9. Procesy standaryzacji niektórych zadań i certyfikacji niektórych podmiotów społecznych (np. podmiotów ekonomii społecznej); 10. W regionie działają sieci, federacje, związki organizacji pozarządowych, jako ważni partnerzy samorządu województwa; 11. Wspólne zespoły tematyczne, doradcze, opiniujące i inicjatywne, rady, grupy robocze; 12. Wypracowane mechanizmy współpracy i dobre praktyki w tym zakresie (np. zrealizowane wspólnie projekty); 13. Porządkowanie procedury konsultacji społecznych; 14. Przyjęty wojewódzki program rozwoju wolontariatu; 15. Konkursy nagradzające społeczników i przedsięwzięcia społeczne (np. „Godni Naśladowania”, kategoria w konkursie „Najlepszym z Najlepszych”, nagroda Marszałka w dziedzinie pomocy społecznej, konkurs „Barwy Wolontariatu”); 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Trudne dla niektórych organizacji pozarządowych wymagania proceduralne - zbytnia szczegółowość, nadmierna ilość wymagań, duża biurokracja; 2. Brak wizji docelowego modelu współpracy z organizacjami pozarządowymi - od współorganizacji do realizacji zadań w imieniu samorządu; 3. Niewystarczająca ilość środków finansowych w budżecie Województwa na realizację zadań zleconych przez organizacje pozarządowe; 4. Słaby poziom konsultacji (zbyt słabo przygotowane organizacje, brak zaangażowania, brak wiary w znaczenie konsultacji); 5. Brak optymalnych kryteriów oceny merytorycznej przy opiniowaniu ofert w zakresie definicji zadania regionalnego, brak porozumienia dot. ofert wojewódzkich i lokalnych, rozdrobnienie środków; 6. Niedostateczna kultura współpracy; 7. Niedostateczny poziom wzajemnego zaufania; 8. Wciąż niezadowalająca skala pozytywnych doświadczeń współpracy (regulaminy miejscowe, prawo miejscowe, udostępnienie np. sal w przypadku realizacji zadania zleconego); 9. Brak konkretnych budżetów przy niektórych programach wojewódzkich; 10. Z punktu widzenia organizacji pozarządowych dofinansowanie zadań sportowych jest nieproporcjonalnie duże w stosunku do innych (brak zrozumienia i akceptacji tej sytuacji - natomiast zadania samorządu województwa dot. rozwoju kultury fizycznej realizowane są w większości poprzez ich zlecenie organizacjom pozarządowym, a nie poprzez instytucje wojewódzkie); 11. Słaba świadomość organizacji pozarządowych w zakresie społecznej roli sportu; 12. Słaba wiedza o sobie nawzajem: administracji i sektora społecznego;

<ul style="list-style-type: none"> 16. Dotychczasowa współpraca z Radą Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego; 17. Udział Rady Organizacji Pozarządowych WWM oraz Rady Działalności Pożytku Publicznego WWM w wyborze członków zespołów i komisji konkursowych; 18. Stały proces tworzenia/poszerzania polityki współpracy; 19. Praca nad wieloletnim programem współpracy; 	<ul style="list-style-type: none"> 13. Przeważnie słaba znajomość dokumentów publicznych/ programów/ przepisów/ ustaw przez organizacje pozarządowe; 14. Niedostateczne kanały komunikacji, często język urzędowy nie jest zrozumiały dla osób spoza administracji; 15. Słabość organizacji w byciu partnerem samorządu (roszczeniowość; brak otwartości do rozwoju; nie partner a petent; brak świadomości realizacji zadania zleconego a nie swojego; brak zrozumienia własnej roli we współpracy z samorządem – organizacje pozarządowe wspierają samorządy w realizacji ich zadań); 16. Spojrzenie na problemy dot. regionu z perspektywy indywidualnej pojedynczych organizacji, a nie całości województwa. 17. Organizacje pozarządowe są mniej konkurencyjne od podmiotów komercyjnych przy ubieganiu się o środki UE (zazwyczaj brak stałej kadry, słabe zaplecze techniczne i organizacyjne, dominujący lokalny zasięg działania); 18. Trudności z dotarciem z informacjami do wszystkich organizacji pozarządowych z uwagi na ich dużą liczbę, różnorodność, zmienność danych, brak adresów mailowych organizacji, ich stron internetowych, brak ciągłości funkcjonowania. 19. Częste, zgłaszane przez organizacje pozarządowe trudności z dotarciem do informacji umieszczanych w BIP Urzędu Marszałkowskiego.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> 1. Środki zewnętrzne – m.in. fundusze UE, w tym nastawionych na wsparcie rozwoju podmiotów ekonomii społecznej; 2. Dokumenty, rozwiązania systemowe z poziomu krajowego, w tym Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020; 3. Integracja i wspólna polityka organizacji pozarządowych na poziomie kraju (powstaje strategia rozwoju organizacji pozarządowych tworzona przez sam sektor pozarządowy); 4. Coraz więcej dobrych praktyk współpracy promowanych na poziomie kraju; 5. Zwiększająca się świadomość potrzeby współpracy z organizacjami pozarządowymi w realizacji zadań publicznych; 6. Model Współpracy administracji z organizacjami pozarządowymi Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej; 7. Ogólnopolski trend do coraz większej partycypacji społecznej; 8. Akceptacja, coraz większa świadomość społeczna działań samorządów i organizacji pozarządowych; 9. Polityka Unii Europejskiej, a także programy i strategię krajowe promujące społeczną rolę sportu – sport bliżej obywatela (np. Program Erasmus+ Sport); 10. Coraz większe znaczenie nieformalnych/nowych ruchów społecznych; 11. Informatyzacja życia społecznego (portale społecznościowe); ułatwienie komunikacji, promocji, 	<ul style="list-style-type: none"> 1. Słabe zrozumienie przez władze publiczne idei współzrządzenia; 2. Zmniejszanie się dochodów części samorządów terytorialnych; 3. Upolitycznianie życia społecznego; 4. Kryzys formalizacji życia społecznego poprzez tworzenie podmiotów prawnych, głównie stowarzyszeń i fundacji – coraz większa atrakcyjność działań-akcji społecznych np. inicjowanych za pomocą portali społecznościowych; 5. Zbyt duża biurokratyzacja, wymagania prawne, trudne, długotrwałe procedury komplikujące często spontaniczne inicjatywy społeczne, zapał realizatorów; 6. Powstawanie organizacji bez misji, jako formy maksymalnego wykorzystania pieniędzy publicznych, w tym głównie w ramach programów finansowanych ze środków UE; 7. Niestabilność finansowania działalności organizacji pozarządowych, brak systemowego rozwiązania w tym zakresie powoduje rywalizację pomiędzy organizacjami, zmniejszenie zaangażowania społecznego, utratę poczucia misji a także wprowadza ryzyko większej dbałości o własne interesy nie zawsze spójne z potrzebami społeczeństwa; 8. Zbyt duża przerwa w finansowaniu zadań organizacji pozarządowych realizowanych ze środków UE z powodu opóźnienia w uruchomieniu programów na lata 2014 -2020; 9. Wymóg obowiązkowych wkładów własnych do

<p>rozwój nowych technologii;</p> <p>12. Powstają lokalne organizacje pozarządowe – jako integracja społeczności lokalnych (a nie jako branża) – pobudzenie życia lokalnego;</p> <p>13. Aktywność społeczna nie tylko przejawiająca się poprzez organizacje pozarządowe (np. budżet obywatelski, fundusze sołeckie);</p> <p>14. Programy dostępne dla grup nieformalnych a nie tylko dla organizacji pozarządowych (np. w ramach Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020);</p> <p>15. Większy wpływ szeroko rozumianych kryteriów jakościowych na wybór wykonawcy w procedurze udzielania zamówień publicznych w wyniku nowelizacji prawa zamówień publicznych (w tym zlecenie uwzględniające m.in. aspekty społeczne poprzez np. preferowanie podmiotów ekonomii społecznej).</p>	<p>projektów realizowanych z funduszy UE;</p> <p>10. Procedury zamówień publicznych (najczęściej kierowanie się kryterium niskiej ceny, nie wysokiej jakości).</p> <p>11. Mało rozwinięty system edukacji obywatelskiej i kształcenia kompetencji społecznych dzieci i młodzieży.</p>
---	---

3. Zasady współpracy.

Współpraca Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi, na każdym etapie działań, opiera się na następujących zasadach:

1. Zasada pomocniczości

Samorząd uznaje prawo organizacji pozarządowych do samodzielnego definiowania i rozwiązywania problemów społeczności, określania sposobów realizacji zadań. Rolą samorządu jest przede wszystkim pobudzenie i wspieranie inicjatyw oddolnych, ich uzupełnianie a także promowanie dobrych praktyk w celu ich upowszechnienia.

2. Zasada suwerenności stron

Samorząd respektuje niezależność i podmiotowość organizacji pozarządowych, ich związków i reprezentacji. Każdy z partnerów ma prawo do samostanowienia, którego wzajemnie nie mogą sobie ograniczać.

3. Zasada partnerstwa

Samorząd i organizacje III sektora to równoprawni partnerzy w działaniu na rzecz rozwoju województwa, identyfikowaniu i definiowaniu problemów, wypracowywaniu sposobów ich rozwiązywania. Organizacje aktywnie uczestniczą w pracach nad strategicznymi dokumentami dotyczącymi rozwoju województwa, w pracach grup zadaniowych, przekazywaniu informacji, udziału w różnych wydarzeniach. Samorząd i jego instytucje aktywnie współdziałają z organizacjami przy wykonywaniu zadań publicznych.

4. Zasada efektywności

Określając zakres i rodzaj współpracy każda ze stron powinna uwzględnić te zasoby i możliwości oraz rozwiązania, które przyniosą najlepszy efekt w realizacji zadań publicznych. Ważne jest żeby, oprócz transferu środków finansowych, współpracy towarzyszyła wymiana wiedzy i doświadczeń, a także aby było możliwe wzajemne korzystanie z zasobów technicznych i osobowych w celu osiągnięcia jak najwyższych standardów.

5. Zasada uczciwej konkurencji

Możliwość podjęcia współpracy dla każdej organizacji powinna być taka sama, a stosowane procedury powinny wyeliminować ewentualne problemy wynikające z konfliktu interesów. Samorząd udziela wszystkim zainteresowanym

podmiotom tych samych informacji odnośnie wykonywanych działań, a także stosuje jednakowe kryteria wspierania wszystkich organizacji pozarządowych.

6. Zasada jawności

Niezależnie od podejmowanych inicjatyw w ramach współpracy ważne jest aby wszystkie działania były przejrzyste i jawne nie tylko dla każdej ze stron ale i innych podmiotów zainteresowanych. Samorząd powinien tworzyć warunki współpracy ustalając procedury i informując o ich realizacji. Samorząd będzie udostępniał informacje na temat zamiarów, celów i środków przeznaczonych na realizację zadań publicznych, będzie dążył do tego, aby wszelkie możliwości współpracy z organizacjami pozarządowymi były powszechnie wiadome i dostępne oraz jasne i zrozumiałe w zakresie stosowanych procedur i kryteriów podejmowania decyzji.

4. Zakres przedmiotowy współpracy, priorytetowe zadania publiczne.

Zakres przedmiotowy współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi wynika z ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, ustaw branżowych, Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025 oraz innych programów i strategii wojewódzkich, w zakresie zadań pożytku publicznego wymienionych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie .

Obejmuje on następujące sfery zadań publicznych wymienionych w art. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie:

- 1) pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób, a także wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- 2) działalność na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- 3) podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
- 4) działalność na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego;
- 5) ochrona i promocja zdrowia;
- 6) działalność na rzecz osób niepełnosprawnych;
- 7) promocja zatrudnienia i aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy;
- 8) działalność na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn;
- 9) działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym;
- 10) działalność wspomagająca rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości;
- 11) działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych;
- 12) edukacja, oświata i wychowanie;
- 13) kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego;
- 14) wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej;
- 15) ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego;
- 16) turystyka i krajoznawstwo;
- 17) porządek i bezpieczeństwo publiczne;
- 18) upowszechnianie i ochrona wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działania wspomagające rozwój demokracji;
- 19) ratownictwo i ochrona ludności;
- 20) upowszechnianie i ochrona praw konsumentów;
- 21) działalność na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijanie kontaktów i współpracy między społeczeństwami;
- 22) promocja i organizacja wolontariatu;
- 23) pomoc Polonii i Polakom za granicą;
- 24) działalność na rzecz kombatantów i osób represjonowanych;
- 25) promocja Rzeczypospolitej Polskiej za granicą;
- 26) działalność na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechnianie i ochrona praw dziecka;

- 27) przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym;
- 28) działalność na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3, w zakresie określonym w pkt 1-32 (sferach zadań pożytku publicznego wymienionych w ustawie).

Współpraca w wyżej wymienionych sferach zadań publicznych będzie przebiegała w różnym zakresie.

Wyszczególniony zakres przedmiotowy współpracy wpisuje się w niżej wymienione priorytety współpracy. Zadania szczegółowe wymieniane są przede wszystkim w rocznych programach współpracy. Zadania szczegółowe planowane do zlecenia organizacjom pozarządowym w systemie wieloletnim wskazane są w części „Współpraca finansowa” ust. 4 programu współpracy.

Poniżej, oprócz komórek organizacyjnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie odpowiedzialnych za poszczególne priorytety, wymieniono dla niektórych obszarów zadań strategię i programy obowiązujące w latach funkcjonowania programu. Z uwagi na długą perspektywę czasową programu współpracy liczba i zakres programów i strategii wojewódzkich branżowych na pewno ulegnie zmianie i w kolejnych latach to one będą podstawą rocznego planowania współpracy. Wspólnymi dokumentami dla wszystkich priorytetów są: ustawa o samorządzie województwa, ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025. W przypadku istnienia programów i strategii branżowych czy innych dokumentów nie wymieniono szczegółowo ustaw branżowych.

1) Edukacja, profilaktyka i promocja zdrowia publicznego

Odpowiedzialny: Departament Zdrowia

Zadania szczegółowe wynikać będą z potrzeb zdrowotnych mieszkańców naszego regionu zdiagnozowanych w oparciu o statystyki publiczne z obszaru zdrowia, a także ujętych w dokumentach wojewódzkich.

2) Promocja zatrudnienia i aktywizacja osób pozostających bez pracy

Odpowiedzialny: Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie

Głównym wyznacznikiem polityki samorządu województwa w tym zakresie jest Strategia zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich w województwie warmińsko-mazurskim do 2020 roku.

3) Rozwój kultury fizycznej

Odpowiedzialny: Departament Sportu

Zadania wynikają m.in. z Diagnozy sportu w województwie warmińsko-mazurskim opracowanej przez Centrum Wyzwań Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, założeń Unii Europejskiej dotyczących społecznej roli sportu – sport bliżej obywatela (m.in. unijnego programu w dziedzinie edukacji, szkoleń, młodzieży i sportu ERASMUS + SPORT), polityki i priorytetów wskazywanych przez Ministerstwo Sportu i Turystyki.

4) Integracja europejska i współpraca międzynarodowa

Odpowiedzialny: Departament Współpracy Międzynarodowej

Zadania wynikają z Priorytetów współpracy zagranicznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego stanowiących załącznik do uchwały nr XXXVIII/771/14 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 24 czerwca 2014 roku w sprawie przyjęcia Priorytetów współpracy zagranicznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz postanowień dwustronnych i wielostronnych porozumień, umów i listów intencyjnych, których stroną jest lub będzie Województwo Warmińsko-Mazurskie.

5) Upowszechnianie i ochrona praw konsumenta

Odpowiedzialny: Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa

Realizacja zadania wynika z ustawy o samorządzie województwa.

6) Kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego

Odpowiedzialny: Departament Kultury i Edukacji

Zadania w tym zakresie wynikają m.in. z dokumentów krajowych: Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020, Uzupełnienia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, a także wojewódzkich: Polityka senioralna województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2014-2020, raportu z badań

„Kultura pod pochmurnym niebem” – dynamiczna diagnoza stanu kultury województwa warmińsko-mazurskiego, oraz opracowanych przez Sieć Organizacji Młodzieżowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego Kierunków polityki młodzieżowej – uzupełnienie Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego o problematykę młodzieżową.

Zgodnie z powyższymi, przedmiotem wsparcia winny być w szczególności:

- a. działania zmierzające do wzmocnienia kapitału społecznego i edukacji kulturalnej;
- b. działania na rzecz niematerialnego dziedzictwa regionu;
- c. działania zmierzające do uspołecznienia instytucji kultury;
- d. działania innowacyjne i projekty flash mob.

7) Ekologia, ochrona zwierząt i ochrona dziedzictwa przyrodniczego

Odpowiedzialny: Departament Ochrony Środowiska

Głównym źródłem zadań jest *Program Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020*, przyjęty Uchwałą Nr XIX/445/16 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 30 sierpnia 2016 r.

8) Rozwój turystyki

Odpowiedzialny: Departament Turystyki

Zadania wynikają ze Strategii Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025.

9) Zapewnienie bezpieczeństwa na obszarach wodnych

Odpowiedzialny: Biuro Dialogu Społecznego i Pożytku Publicznego

Zadania w zakresie tego priorytetu wynikają głównie z ustawy z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych.

10) Aktywizacja społeczności lokalnych na obszarach wiejskich

Odpowiedzialny: Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa

Współpraca z organizacjami pozarządowymi przyczynić się będzie głównie do realizacji Programu Odnowy Wsi Województwa Warmińsko-Mazurskiego „Wieś Warmii, Mazur i Powiśla, miejscem, w którym warto żyć...”

11) Polityka społeczna

Odpowiedzialny: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

W obszarze tym wymienić należy następujące programy:

- *Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku*, przyjęta Uchwałą Nr XIV/253/12 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 21 lutego 2012 r.,
- *Polityka senioralna województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2014-2020*, przyjęta Uchwałą Nr 4/39/14/IV Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 20 stycznia 2014 r.
- *Wojewódzki Program Polityki Prorodzinnej na lata 2017-2021*, przyjęty Uchwałą Nr 69/1154/16/V Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 27 grudnia 2016 r.
- *Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2013-2017*, przyjęty Uchwałą Nr XXIV/473/13 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 26 lutego 2013 r. (w opracowaniu kontynuacja programu planowanego do realizacji w latach 2018-2022)
- *Wojewódzki program wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2016-2020*, przyjęty Uchwałą nr 70/876/15/V Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 29 grudnia 2015 r.
- *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2015-2020*, przyjęty Uchwałą Nr 4/30/15/V Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 20 stycznia 2015 r.
- *Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2016-2020*, przyjęty Uchwałą Nr. XIII/301/15 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 30 grudnia 2015 r.
- *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2013-2017*, przyjęty Uchwałą Nr XXV/500/13 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 19 marca 2013 r. (w opracowaniu kontynuacja programu planowanego do realizacji w latach 2018-2022)

- Wojewódzki Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Warmia i Mazury 2015-2020, przyjęty Uchwałą Nr. 37/405/15/V Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 21 lipca 2015 r.

12) Wzmacnianie potencjału twórczego, aktywności obywatelskiej i kompetencji społecznych młodzieży

Odpowiedzialne: Biuro Dialogu Społecznego i Pożytku Publicznego

Powstanie priorytetu jest wynikiem współpracy Samorządu Województwa z organizacjami działającymi na rzecz młodzieży, szczególnie zaś zrzeszonych w Sieci Organizacji Młodzieżowych Warmii i Mazur ATOMY.

13) Rozwój sektora pozarządowego województwa warmińsko – mazurskiego

Odpowiedzialne: Biuro Dialogu Społecznego i Pożytku Publicznego

Zadania szczegółowe wynikać będą z dokumentów krajowych: Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, raportów z badań dot. sytuacji sektora pozarządowego oraz stanu społeczeństwa obywatelskiego, a także regionalnych diagnoz, w tym dot. wolontariatu.

14) Żywność i ochrona dziedzictwa kulinarnego.

Odpowiedzialny: Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa

Zadania szczegółowe wynikają z realizacji „Programu rozwoju żywności regionalnej, tradycyjnej, naturalnej, wysokiej jakości w Województwie Warmińsko-Mazurskim w latach 2016-2020”.

WSPÓLNE OBSZARY ZADAŃ:

Współpraca pomiędzy Samorządem Województwa i organizacjami pozarządowymi, często przebiega w obszarach wspólnych, ponadbranżowych i wymaga współpracy poszczególnych komórek organizacyjnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, jednostek organizacyjnych Samorządu Województwa, a także różnych organizacji. Programy i strategie wojewódzkie wskazują, że realizacja poszczególnych celów i zadań wymaga współpracy różnych podmiotów. Wyodrębniono następujące **wspólne obszary zadań**:

1) Działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym - integracja, aktywizacja, wsparcie w różnych obszarach.

Obszar obejmuje działania kierowane do seniorów, w tym środowisk kombatanckich, jako grupy objętej szczególną troską polityk publicznych. W regionie kierunki działań wyznacza program „Polityka senioralna województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2014-2020”.

2) Działalność na rzecz młodzieży. Młodzież jest grupą, która powinna zostać objęta wsparciem z uwagi na jej trudną sytuację na rynku pracy, co stanowi ważny problem społeczny. Na koniec grudnia 2014 r. 17,2% wśród bezrobotnych w regionie stanowiły osoby do 25 r.ż.

3) Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych. Łączy zadania z zakresów, m.in. kultury fizycznej, kultury, rozwoju wolontariatu, ochrony zdrowia i aktywizacji społeczno-zawodowej.

4) Ekonomizacja działalności podmiotów społecznych i społeczności lokalnych - rozwój przedsiębiorczości społecznej, samowystarczalności ekonomicznej osób, grup i podmiotów.

5) Wzmacnianie integracji społecznej, tożsamości lokalnej, w tym kulturowej oraz świadomości narodowej. Obszar ten to wszelkie działania skierowane do społeczności lokalnych, realizowane wspólnie ze społecznością, mające na celu wzmocnienie integracji ze środowiskiem, w którym żyją, tożsamości kulturowej, lokalnej. To wspólne działania w różnych zakresach (np. kultura, wolontariat, edukacja, aktywność fizyczna) – wszystko to co ludzie robią razem, zakorzenieni we własnych środowiskach, wykorzystujący i pielęgnujący zasoby lokalne. W obszarze tym są również zadania realizowane wspólnie ze środowiskami kombatanckimi i osób represjonowanych mające na celu pielęgnowanie pamięci historycznej i świadomości narodowej.

- 6) **Wzrost wiedzy i kompetencji** ułatwiających osobom i grupom funkcjonowanie w różnych obszarach życia, w tym przede wszystkim społecznego, zwiększających jakość i zadowolenie z życia (np. edukacja pozaformalna w różnych obszarach, edukacja obywatelska).
- 7) **Wzmocnienie jakości i kompetencji działalności podmiotów społecznych, promocja i wzmocnienie sektora społecznego** (grup formalnych i nieformalnych). Rozwój liderów lokalnych, animatorów, kompetencji kadry, członków i wolontariuszy organizacji (wiedza, doświadczenie, dobre praktyki).
- 8) **Ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.** To działania skierowane na materialne i niematerialne dziedzictwo w celu jego zachowania i racjonalnego wykorzystania.
- 9) **Współpraca międzynarodowa.** Organizacje pozarządowe realizują zadania publiczne współpracując ze społecznościami, organizacjami oraz innymi podmiotami we wszystkich obszarach tematycznych również w wymiarze międzynarodowym.

5. Formy i sposoby współpracy.

WSPÓŁPRACA FINANSOWA

Współpraca finansowa obejmuje następujące formy:

1. Zlecenie zadań w trybie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, przy czym podstawowym trybem zlecenia będzie otwarty konkurs ofert:
 - 1) powierzanie wykonania zadania samorządu województwa, wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie jego realizacji;
 - 2) wspieranie zadania wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie jego realizacji.
2. Biorąc pod uwagę możliwości budżetowe i charakter zadania w otwartych konkursach ofert mogą zostać wskazane dwa rodzaje zlecanych zadań w zależności od ich zasięgu i wysokości dotacji, tj.: zadania wojewódzkie oraz zadania o znaczeniu regionalnym - małe dotacje.
3. Zadania zlecane realizowane w okresie roku budżetowego wskazywane będą w rocznych programach współpracy.
4. Na podstawie Programu współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2016-2021, po opracowaniu odpowiedniej procedury i pod warunkiem zabezpieczenia środków finansowych w budżecie Województwa oraz wpisania do wieloletniej prognozy finansowej, planowane jest zlecenie w trybie wieloletnim realizacji zadań publicznych samorządu województwa. Zleczone na okres dłuższy niż rok mogą być w szczególności zadania wymienione poniżej:
 - 1) Wzmocnienie procesu informowania organizacji pozarządowych w szczególności o inicjatywach, projektach, konkursach organizowanych przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego i inne samorządy lokalne skierowanych do sektora pozarządowego w regionie poprzez regionalną stronę internetową (w zakresie priorytetu Rozwój sektora pozarządowego województwa warmińsko-mazurskiego).
 - 2) Organizacja cyklicznych imprez turystycznych promujących atrakcje i produkty turystyczne Warmii i Mazur.
 - 3) Wydawanie niekomercyjnych regionalnych publikacji turystycznych promujących turystykę w województwie warmińsko-mazurskim ze szczególnym uwzględnieniem wydawnictw cyklicznych.
 - 4) Realizacja działań na rzecz rozwoju i promocji turystyki Krainy Kanału Elbąskiego w województwie warmińsko-mazurskim.
 - 5) Budowanie dialogu międzykulturowego, w tym wspieranie działań zmierzających do zachowania i rozwoju kultury mniejszości narodowych i etnicznych - projekty cykliczne, wynikające np. z tradycji, realizowane nie krócej niż od 5 lat (w zakresie priorytetu Kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego).

- 6) Publikacje spełniające wysokie standardy merytoryczne i redakcyjne, realizowane w trybie wieloletnim, ze względu na złożoność tematyczną (w zakresie priorytetu Kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego).
- 7) Szkolenie zawodników w ramach wojewódzkich ośrodków szkolenia sportowego w wiodących w regionie dyscyplinach olimpijskich (w zakresie priorytetu Rozwój kultury fizycznej).
- 8) Wojewódzkie szkolenie uzdolnionych zawodników w kategorii młodzik, junior młodszy, junior, młodzieżowiec oraz udział reprezentantów województwa w sportowej rywalizacji organizowanej przez właściwe dla danej dyscypliny związki sportowe w dyscyplinach olimpijskich (w ramach priorytetu Rozwój kultury fizycznej).

Wymienione zadania zostały zidentyfikowane w okresie opracowywania projektu programu wieloletniego, co nie zamyka ich katalogu w okresie funkcjonowania programu. Wieloletnie zadania wybrane do realizacji z zakresu będącego przedmiotem współpracy wskazanym w niniejszym programie, w tym wymienione wyżej oraz procedurę i zasady ich realizacji, termin i kwotę dotacji określi Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w drodze uchwały, w ogłoszeniu konkursowym.

5. Zlecając zadania samorząd województwa będzie premiował ich realizację w formie partnerstwa organizacji pozarządowych w ramach oferty wspólnej, a także partnerstwa z innymi podmiotami.
6. W okresie obowiązywania programu zostanie wprowadzona nowa forma realizacji zadania zleconego z wykorzystaniem regrantingu.
7. W wybranych priorytetach szczególnie będą wspierane zadania o charakterze innowacyjnym, z uwagi na zadanie samorządu województwa, jakim jest prowadzenie polityki rozwoju w tym wspieranie innowacji. Zadanie o charakterze innowacyjnym rozumiane jest przede wszystkim jako zadanie, które zawiera nowe elementy w stosunku do działań dotychczas podejmowanych na danym terenie, w danej społeczności, czy uwzględniające nowe grupy odbiorców; do już realizowanych zadań zostały wprowadzone zmiany na podstawie dokonanej ewaluacji/oceny wcześniej prowadzonych działań, a zastosowane rozwiązania mogą zostać rozpowszechnione i wdrożone lub stanowić inspirację w innych społecznościach.
8. Organizacja może z własnej inicjatywy złożyć wniosek wykonania zadania publicznego w trybie art. 12 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.
9. Samorząd może zlecić realizację zadania w trybie art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, z pominięciem otwartego konkursu ofert.
10. Zadania spoza pożytku publicznego mogą być zlecane i dofinansowywane przez samorząd województwa w trybie Uchwały Nr XIX/366/12 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 sierpnia 2012 r. w sprawie trybu postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Województwa Warmińsko-Mazurskiego podmiotom niezaliczanym do sektora finansów publicznych i nie działającym w celu osiągnięcia zysku na realizację zadań publicznych innych niż wskazane w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, sposobu rozliczania dotacji oraz kontroli wykonywania zleconych zadań.
11. W celu ułatwienia organizacjom pozyskiwania środków finansowych zewnętrznych, tj. spoza Województwa Warmińsko-Mazurskiego, istnieje możliwość dofinansowania wkładu własnego organizacji wymaganego przy realizacji projektów obejmujących wykonanie zadań Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego wskazanych w programach współpracy. Zasady dofinansowania zadań określa Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w uchwale o ogłoszeniu konkursu.
Celem wskazanego trybu jest wsparcie organizacji pozarządowych województwa warmińsko-mazurskiego poprzez pomoc w zakresie pozyskiwania dotacji i realizacji projektów finansowanych z funduszy spoza Województwa zbieżnych z zadaniami Samorządu Województwa.

WSPÓŁPRACA POZAFINANSOWA

Współpraca pozafinansowa Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi obejmuje w szczególności następujące formy:

1. Wymiana informacji o kierunkach prowadzonej działalności, podejmowanych inicjatywach. Informacja może być podstawą prawidłowego diagnozowania problemów i potrzeb mieszkańców województwa, na podstawie których opracowywane będą zadania i programy celowe.

2. Opiniowanie i konsultowanie projektów programów, strategii, aktów prawnych w dziedzinach stanowiących obszary wzajemnych zainteresowań i działalności. Konsultacje odbywać się będą również poprzez platformę www.konsultacje.warmia.mazury.pl.
3. Konsultacje aktów prawa miejscowego, projektów uchwał z Radą Działalności Pożytku Publicznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego Konsultacje prowadzone są zgodnie z trybem określonym w uchwale Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego lub na podstawie innych przepisów. Konsultacje mogą prowadzić również jednostki organizacyjne Samorządu Województwa.
4. Podejmowanie i prowadzenie bieżącej współpracy z organizacjami pozarządowymi w zależności od aktualnych potrzeb.
5. Zawieranie porozumień i umów dotyczących wspólnej realizacji zadań, projektów i inicjatyw.
6. Tworzenie wspólnych zespołów o charakterze opiniodawczym, doradczym, konsultacyjnym i inicjatywnym. Szczególnym tego typu zespołem jest Rada Działalności Pożytku Publicznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego.
7. Zawieraniu umów partnerstwa określonych w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Realizacja na tej podstawie zadań.
8. Obejmowanie honorowym patronatem Marszałka Województwa przedsięwzięć prowadzonych przez organizacje. Uczestnictwo Marszałka Województwa oraz innych przedstawicieli Samorządu w komitetach honorowych i organizacyjnych.
9. Rekomendacja projektu/zadania w celu ułatwienia pozyskiwania przez organizację pozarządową środków finansowych zewnętrznych.
10. Zamieszczanie w miarę możliwości informacji o organizacjach i ich inicjatywach w wydawanych przez siebie materiałach informacyjno-promocyjnych lub na własnej stronie internetowej Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego.
11. Współpraca w zakresie umieszczania informacji na stronie internetowej skierowanej do organizacji pozarządowych województwa, szczególnie dot. portalu powstałego w ramach realizacji projektu partnerskiego „Gotowi na Model”.
12. Wspólna organizacja raz w roku konferencji organizacji pozarządowych województwa warmińsko-mazurskiego oraz współpraca przy realizacji konkursu Rady Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego pn. „Godni Naśladowania”.
13. Pomoc w nawiązywaniu kontaktów zagranicznych.
14. Udostępnianie sal będących w zasobach samorządu w celu organizacji wydarzeń przez organizacje pozarządowe.
15. Dokumenty np. program współpracy, konkursy itp. umieszczone są w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego – http://bip.warmia.mazury.pl/urzed_marszalkowski w zakładce: „Organizacje Pozarządowe”.
16. Współpraca w zakresie promocji województwa odbywa się m.in. poprzez udostępnianie organizacjom materiałów promocyjnych regionu, w przypadku uczestniczenia przez nie w wydarzeniach o charakterze ogólnopolskim lub międzynarodowym.
17. Współpraca samorządu województwa z wojewódzką reprezentacją sektora pozarządowego, m.in. organizacja raz w roku spotkań roboczych z Marszałkiem Województwa.
18. Współpraca w zakresie standaryzacji zadań zleczanych organizacjom pozarządowym.

6. Cele współpracy: ogólny i szczegółowe, planowane działania/zadania oraz wskaźniki realizacji celów.

Cele i działania/zadania wieloletniego programu współpracy odnoszą się w szczególności do obszaru zwiększenia jakości współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi w wymienionych wyżej priorytetach zadań publicznych.

CELE WSPÓŁPRACY

Cel główny:

Wzmocnienie kapitału społecznego w województwie warmińsko-mazurskim przejawiającego się coraz większym współdziałaniem różnych podmiotów: społecznych, publicznych i prywatnych w realizacji zadań publicznych poprzez coraz efektywniejszą, opartą o przyjęte zasady, rozwijającą się współpracę samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego.

Cele szczegółowe:

Cel 1. Zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w kształtowaniu polityk publicznych.

Cel 2. Wzmocnienie roli organizacji pozarządowych w realizacji zadań publicznych samorządu województwa, w tym zadań finansowanych z funduszy innych niż budżet Województwa.

Cel 3. Rozwój potencjału organizacji pozarządowych województwa warmińsko-mazurskiego oraz wspieranie dywersyfikacji źródeł finansowania ich działalności.

Nr celu/ działania	Działanie/zadanie	Wskaźniki/mierniki
Cel 1.	Zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w kształtowaniu polityk publicznych.	
1.1.	Promocja włączania organizacji pozarządowych do procesów tworzenia i realizacji polityk publicznych, edukacja samorządów i organizacji pozarządowych w zakresie znaczenia oraz zasad wspólnego tworzenia polityk publicznych (podstawowe sposoby realizacji: poprzez strony internetowe, informowanie przy okazji spotkań organizacji pozarządowych, samorządów lokalnych i samorządu województwa, Forum Pełnomocników, projekty partnerskie, namawianie do wspólnych projektów, kryteria strategiczne w konkursach).	Liczba informacji na regionalnej stronie internetowej dot. wspólnego tworzenia i realizacji polityk publicznych (co najmniej 50/program). Liczba wejść na stronę internetową.
1.2.	Zwiększenie roli stałych zespołów opiniodawczych, doradczych lub inicjatywnych branżowych i ponadbranżowych (np. komisje dialogu obywatelskiego, grupy tematyczne w ramach Rady Działalności Pożytku Publicznego WWM, stałe grupy robocze ds. programów współpracy itp.).	Liczba spotkań. Liczba zaopiniowanych dokumentów. Liczba zespołów wspólnych.
1.2.1.	Przygotowanie podstaw prawnych do tworzenia wspólnych zespołów/grup roboczych z inicjatywy organizacji pozarządowych.	Procedura tworzenia wspólnych zespołów z inicjatywy organizacji pozarządowych.
1.2.2.	Promocja Rady Działalności Pożytku Publicznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego poprzez informowanie o pracach Rady.	Liczba informacji umieszczonych na stronach internetowych nt. pracy RDPP WWM (BIP, WM portal, wim.ngo.pl itp.).
1.2.3.	Wzmocnienie roli Rady DPP WWM poprzez zwiększenie jej udziału w opiniowaniu dokumentów wojewódzkich.	Liczba zaopiniowanych dokumentów.
1.3.	Promocja powstawania i funkcjonowania Rad Działalności Pożytku Publicznego w samorządach lokalnych.	Wojewódzkie fora Rad Działalności Pożytku Publicznego (jedno w roku).
1.4.	Włączanie organizacji pozarządowych na każdym etapie	Liczba przedstawicieli organizacji

	tworzenia i ewaluacji wojewódzkich polityk publicznych - diagnoza, informowanie, współtworzenie, konsultacje, ewaluacja (np. poprzez budowanie zespołów, grup roboczych, włączanie przedstawicieli Rady Organizacji Pozarządowych WWM w prace nad programami).	pozarządowych w pracach przy tworzeniu i ewaluacji polityk publicznych.
1.4.1.	Informowanie o tworzonych na poziomie województwa dokumentach (np. poprzez stronę internetową).	Liczba informacji w zakresie tworzenia dokumentów. Liczba wejść na stronę internetową.
1.4.2.	Stosowanie aktywnych form konsultacji zgodnie z zasadami przeprowadzania konsultacji w samorządzie województwa.	Liczba aktywnych form stosowanych podczas przeprowadzanych konsultacji.
1.4.3.	Przyjęcie przez samorząd województwa jednolitych zasad włączania organizacji pozarządowych w tworzenie wojewódzkich dokumentów strategicznych i programowych.	Jednolite zasady tworzenia dokumentów wojewódzkich włączające organizacje pozarządowe.
Cel 2.	Wzmocnienie roli organizacji w realizacji zadań publicznych samorządu województwa, w tym zadań finansowanych z funduszy innych niż budżet Województwa.	
2.1.	Wsparcie informacyjne, edukacyjne i doradcze organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu środków finansowych oraz dot. zwiększania jakości realizowanych zadań publicznych w szczególności zakresie otwartych konkursów ofert oraz konkursów na dofinansowanie projektów z funduszy Unii Europejskiej w ramach RPO Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2014-2020.	Liczba spotkań informacyjnych, edukacyjnych i doradczych dla organizacji pozarządowych. Liczba członków organizacji pozarządowych korzystających ze wsparcia.
2.2.	Wprowadzenie zlecenia zadań wojewódzkich na podstawie umów wieloletnich.	Liczba umów wieloletnich (co najmniej 4/program).
2.3.	Wprowadzenie zlecenia zadań publicznych z wykorzystaniem formy regrantingu.	Liczba zleconych zadań z wykorzystaniem formy regrantingu (przynajmniej 2 zadania/program)
2.4.	Wprowadzenie w otwartych konkursach ofert na realizację zadań samorządu województwa obowiązkowej ścieżki ofert wspólnych – w wybranych zadaniach.	Liczba złożonych ofert wspólnych (co najmniej 10 w roku). Liczba zadań konkursowych, w których kryterium dostępu jest złożenie oferty wspólnej (co najmniej 1 w roku).
2.5.	Doskonalenie pracy komisji konkursowych poprzez m.in. edukację członków komisji oraz doskonalenie procedury opiniowania ofert.	Liczba przeszkolonych członków komisji (co najmniej 20 w roku).
2.6.	Stworzenie kalendarium wydarzeń realizowanych w ramach zleconych zadań publicznych.	Liczba wydarzeń umieszczonych w kalendarium (co najmniej 20 w roku).
2.7.	Ocena zakresu zadań, rodzaju, trybu i spójności ze strategią co najmniej raz w roku – ocena realizacji zadań publicznych.	Raport z oceny w rocznych sprawozdaniach z realizacji programów współpracy.
2.8.	Tworzenie i wdrażanie wspólnych trójstronnych programów/projektów, jako dobra praktyka współpracy samorządu województwa, samorządu lokalnego i organizacji pozarządowych.	Liczba wspólnych programów/projektów (co najmniej 4/program).
2.9.	Wspieranie tworzenia planów/zasad/regulaminów współpracy jednostek organizacyjnych samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi.	Liczba przyjętych planów/zasad/regulaminów współpracy jednostek organizacyjnych Samorządu Województwa z organizacjami pozarządowymi (co najmniej 2 /program).
2.10.	Przygotowanie nowego zadania - powierzenie zarządzania jednostką organizacyjną Samorządu Województwa do prowadzenia organizacji pozarządowej.	Liczba przygotowanych zadań (1/program).

Cel 3.	Rozwój potencjału organizacji pozarządowych województwa warmińsko-mazurskiego oraz wspieranie dywersyfikacji źródeł finansowania ich działalności.	
3.1.	Edukacja organizacji i samorządów lokalnych w zakresie pozyskiwania środków na działalność organizacji pozarządowych z różnych źródeł (1%, CSR, fundraising, crowdfunding, wykorzystanie mediów, pożyczki, ekonomia społeczna, działalność odpłatna i gospodarcza).	Liczba szkoleń. Liczba przeszkolonych osób. Liczba organizacji biorących udział w szkoleniach.
3.2.	Stworzenie i aktualizacja mapy systemu wsparcia organizacji pozarządowych w całym województwie (COPy, sieci organizacji, LGD, OWES itd.).	Mapa systemu wsparcia organizacji pozarządowych w regionie (1 - co roku aktualizowana).
3.3.	Premiowanie działań organizacji pozarządowych opartych o partnerstwo z samorządami lokalnymi, instytucjami publicznymi, innymi organizacjami pozarządowymi i biznesem.	Liczba konkursów z kryteriami dostępu lub kryteriami strategicznymi w postaci partnerstwa - np. dot. zlecenia zadań publicznych, w ramach RPO WiM 2014 -2020 (co najmniej 1 w roku).
3.4.	Promowanie postaw społecznych i dobrych praktyk realizacji zadań publicznych przez organizacje, animacji środowiska lokalnego, innowacyjnych inicjatyw obywatelskich, liderów, wolontariuszy np. poprzez konkurs „Godni Naśladowania”.	Liczba wydarzeń promujących postawy społeczne i dobre praktyki (co najmniej 3 w roku).
3.5.	Wspieranie inicjatyw integrujących i siecujących organizacje pozarządowe mających na celu przede wszystkim wzmocnienie merytoryczne realizowanych zadań publicznych.	Liczba inicjatyw integrujących i siecujących organizacje pozarządowe.
3.6.	Współpraca samorządu województwa z organizacjami infrastrukturalnymi w ramach Porozumienia organizacji infrastrukturalnych z województwa warmińsko-mazurskiego.	Realizacja raz w roku wspólnego wydarzenia.
3.7.	Wprowadzenie nowej procedury dofinansowywania wkładów własnych do projektów finansowanych z funduszy zewnętrznych – uwzględniającej wnioski z oceny dotychczasowej praktyki.	Procedura dofinansowywania wkładów własnych do projektów finansowanych z funduszy zewnętrznych (1).
3.8.	Wspieranie rozwoju wolontariatu w różnych obszarach życia społecznego poprzez wsparcie w szczególności organizatorów wolontariatu (np. szkolenia, wymiana doświadczeń, doradztwo, integracja).	Liczba działań wspierających (2 w roku). Liczba uczestniczących w działaniach organizatorów wolontariatu (organizacje, instytucje, koordynatorzy).
3.9.	Rozwijanie kompetencji liderów i animatorów społecznych.	Liczba szkoleń.
3.10.	Przeprowadzanie co 2 lata badań stanu wolontariatu w województwie warmińsko-mazurskim.	Raport z badań (jeden na 2 lata).
3.11.	Promowanie filantropii wśród mieszkańców Warmii i Mazur – np. 1%, CSR, fundraising, crowdfunding.	Liczba kampanii społecznych (1 w roku).
3.12.	Wspieranie rozwoju sektora pozarządowego regionu poprzez regionalny ośrodek wsparcia.	Liczba przedsięwzięć podejmowanych przez ośrodek wsparcia.
3.13.	Stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych realizowanych przez samorząd województwa.	Liczba zamówień, w których zastosowano klauzule społeczne (co najmniej 5/program).

7. Okres i sposób realizacji programu.

Okres obowiązywania programu to lata 2016-2021. Jego realizację będzie koordynowało Biuro Dialogu Społecznego i Pożytku Publicznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Poszczególne zadania wymienione w części 4. 5. i 6. dokumentu będą realizowane zgodnie z zakresem merytorycznym przez odpowiednie komórki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie i jednostki organizacyjne Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Program będzie realizowany we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

W rocznych programach współpracy, uchwalanych przez Sejmik Województwa, wskazane będą zadania szczegółowe w zakresie przedmiotowym wieloletniego programu wymienionym w części 4.

W zakresie monitoringu i oceny wdrażania programu Biuro będzie współpracowało z Radą Działalności Pożytku Publicznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

W rozdziale współpraca finansowa wskazano otwarty katalog zadań, które mogą zostać zlecone przez samorząd w trybie wieloletnim. Ogłoszenie pierwszego otwartego konkursu ofert dla organizacji pozarządowych na realizację wybranych z wymienionego katalogu zadań w okresie wieloletnim planuje się na okres realizacji od 2016 roku.

8. Ocena realizacji programu.

Raport końcowy z realizacji programu przygotowany zostanie w roku 2022 we współpracy z poszczególnymi departamentami, biurami oraz WUP i innymi jednostkami organizacyjnymi Samorządu Województwa, z wykorzystaniem wskaźników zawartych w dokumencie.

Co roku, rozpoczynając od roku 2017, będzie przygotowywane sprawozdanie z realizacji programu wieloletniego za rok poprzedni. Ocena będzie dokonywana w odniesieniu do strategii rozwoju województwa oraz wojewódzkich strategii i programów branżowych.

Analiza osiągniętych rezultatów zostanie dokonana przez komórki odpowiedzialne za realizację poszczególnych zadań, a także Radę Działalności Pożytku Publicznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Po uzyskaniu opinii Rady Działalności Pożytku Publicznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, oceniającej realizację programu, dokument zostanie przedstawiony Zarządowi Województwa, a następnie Radnym Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Odpowiedzialnym za sporządzenie sprawozdania z realizacji programu będzie Biuro Dialogu Społecznego i Pożytku Publicznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

9. Finansowanie programu.

Zakres realizacji działań ujętych w programie w znacznej części uzależniony jest od wielkości środków finansowych przewidzianych w rocznych budżetach Województwa Warmińsko-Mazurskiego, wysokości środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w Warszawie przypadających na poszczególne lata jego realizacji oraz od możliwości finansowych organizacji pozarządowych. Istotnym elementem będzie zdolność stron współpracy do pozyskiwania dodatkowych środków zewnętrznych, w tym funduszy strukturalnych na realizację części przyjętych zadań. Realizacja niektórych działań nie wymaga dużych dodatkowych nakładów finansowych i te będą wdrażane systematycznie w ramach bieżących środków Samorządu Województwa.

Należy również zaznaczyć, że środki finansowe przeznaczone na realizację zadań z zakresu **profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii i przemocy w rodzinie** pochodzą z tytułu wydawania zezwoleń na sprzedaż hurtową alkoholu i uzależnione są od realnych wpływów do budżetu Województwa.

Na realizację zadań zawartych w programie, zarówno rocznych w zakresie przedmiotowym współpracy wymienionym w części 4. programu wskazywanych szczegółowo w rocznych programach współpracy, jak i wieloletnich, planuje się przeznaczyć kwotę nie mniejszą niż 5 mln zł rocznie.

Kwoty przeznaczone na realizację poszczególnych zadań programu, ostatecznie obowiązujące,

wskazane będą w uchwałach budżetowych na poszczególne lata oraz w wieloletniej prognozie finansowej Województwa.

10. Tryb powoływania i zasady działania komisji konkursowych do opiniowania ofert w otwartych konkursach ofert.

Komisje konkursowe powoływane są co roku do zaopiniowania ofert w otwartych konkursach na realizację przez organizacje pozarządowe zadań zleconych samorządu województwa. Szczegółowy tryb powoływania i zasady działania komisji konkursowych do opiniowania ofert w otwartych konkursach ofert zawarty jest w rocznych programach współpracy.

Coroczne określanie szczegółowych zasad pracy komisji wraz z kartą oceny jest rozwiązaniem, które bierze pod uwagę doświadczenia pracy poszczególnych komisji w danym roku.

W tym zakresie jednak muszą być spełnione następujące warunki:

1. Komisje konkursowe powołuje Zarząd Województwa w trybie uchwały.
2. W skład komisji wchodzi minimum 5 osób – przedstawiciele Zarządu Województwa oraz osoby wskazane przez organizacje pozarządowe, w przypadku spełnienia warunków zawartych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.
3. Biuro Dialogu Społecznego i Pożytku Publicznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie prowadzi bazę osób wskazywanych przez organizacje pozarządowe do pracy w komisjach konkursowych. Baza tworzona jest we współpracy z Radą Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego i jest co roku aktualizowana.
4. Komisja konkursowa pracuje zgodnie z regulaminem będącym załącznikiem do rocznego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi.
5. Komisja konkursowa podczas posiedzenia ma prawo, określić własne zasady pracy, jednak nie mogą być one sprzeczne z regulaminem. Postanowienia komisji muszą być przyjęte jednogłośnie i zapisane w protokole.
6. Komisja konkursowa ocenia oferty spełniające wymogi formalne oraz takie, wobec których zaistniały wątpliwości co do spełnienia wymogów formalnych.
7. Komisja ma prawo zapoznać się z ofertami, które nie spełniły wymogów formalnych.
8. Oceny dokonywane są na kartach ocen oferty, stanowiących załącznik do regulaminu pracy komisji.
9. Lista rankingowa ocenionych ofert stanowi podstawę do dyskusji członków komisji nt. rekomendowania udzielenia i wysokości dotacji.
10. Z pracy komisji sporządzany jest protokół.

11. Informacja o sposobie tworzenia programu oraz przebiegu jego konsultacji.

Program powstał w ramach projektu partnerskiego Elbląskiego Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Pozarządowych ESWIP i Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego pt. „Gotowi na Model” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Prace nad nim trwały od maja 2014 do czerwca 2015 r.

W maju 2014 Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego przyjął zasady i harmonogram prac nad dokumentem. Za przygotowanie projektu odpowiedzialne było Biuro Dialogu Społecznego i Pożytku Publicznego Urzędu Marszałkowskiego. Współpracowało w tym zakresie z komórkami organizacyjnymi Urzędu Marszałkowskiego odpowiedzialnymi za realizację zadań we współpracy z partnerami społecznymi. W przygotowaniu projektu uczestniczyło 3 ekspertów. Nad zapisami programu pracowała Rada Działalności Pożytku Publicznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego podczas 2 spotkań dwudniowych oraz 5 spotkań jednodniowych. Uchwałą Nr 36/464/14/IV Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 30 czerwca 2014 zostały powołane grupy robocze do opracowania zadań priorytetowych programu współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego

z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2015 oraz programu współpracy na lata 2016 – 2021.

Decyzją Zarządu Województwa odbyły się dwukrotnie konsultacje projektu programu wieloletniego. Konsultacje trwające w terminie: **11 lutego – 13 marca 2015 r.** dotyczyły **założeń oraz celów i zakresu projektu programu**, natomiast konsultacje w terminie **21 kwietnia – 21 maja 2015 r.** dotyczyły **projektu programu wieloletniego**. Celem konsultacji było zebranie uwag i opinii dot. wskazanych dwóch dokumentów, m.in. uzupełnienia analizy SWOT współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi, zebranie propozycji organizacji pozarządowych dot. działań w ramach poszczególnych celów wieloletniego programu współpracy.

Konsultacje przeprowadzone w dniach 11 lutego – 13 marca 2015 r. były elementem projektu partnerskiego Federacji Organizacji Społecznych Województwa Warmińsko-Mazurskiego Fosa oraz Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego pt. „Wzmocnienie procesu konsultacji społecznych w województwie warmińsko-mazurskim” finansowanego z EFS w ramach PO Kapitał Ludzki na lata 2007-2013.

Przebieg konsultacji:

- 1) zamieszczono zaproszenia Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego do udziału w konsultacjach w BIP, w zakładce „Konsultacje społeczne”, na tablicy ogłoszeń oraz stronie internetowej Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego; w BIP wraz z zaproszeniem zostały zamieszczone wzory ankiet, wg których należało przekazywać uwagi i opinie w przypadku chęci ich zgłoszenia drogą elektroniczną, pocztą tradycyjną itp.;
- 2) rozesłano mailem zaproszenia do udziału w konsultacjach do organizacji pozarządowych, współpracowano w tym zakresie z Radą Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego;
- 3) zorganizowano **7 spotkań konsultacyjnych** z przedstawicielami organizacji pozarządowych: 5 marca 2015 w Elku, 6 marca 2015 w Olsztynie, 9 marca 2015 w Morągu i Iławie, 12 maja w Olsztynie z Radą Organizacji Pozarządowych WWM, 13 maja w Olecku, 14 maja w Olsztynie z przedstawicielami organizacji pozarządowych z powiatów: oleckiego, węgorzewskiego, elckiego, mragowskiego, piskiego i giżyckiego. Spotkania podczas pierwszych konsultacji organizowane były wraz z seminarium nt. Modelu Współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi, jedynie w Iławie okazała się być warsztatowa dot. zasad utworzenia Rady Działalności Pożytku Publicznego; podczas spotkań wykorzystano metodę Open Space. Ponadto 17 lutego 2015 w Olsztynie w Urzędzie Wojewódzkim, przy okazji spotkania nt. nowej perspektywy finansowania RPO 2014-2020, odbyło się spotkanie informacyjne, na którym rozdano materiały nt. konsultacji społecznych oraz sposobu udziału w konsultacjach (uczestniczyło 41 osób);
- 4) zebrano propozycje, uwagi i opinie grup roboczych powołanych Uchwałą Nr 36/464/14/IV Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 30 czerwca 2014;
- 5) zaproszenie do konsultacji wraz z projektem dokumentu zamieszczono również na platformie konsultacji społecznych województwa warmińsko-mazurskiego: www.konsultacje.warmia.mazury.pl ; poprzez platformę zgłoszono 12 uwag, w tym 10 popierających program;
- 6) zebrane podczas pierwszych konsultacji uwagi i opinie przedstawiono Radzie Działalności Pożytku Publicznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na spotkaniu w dniach 12-13 marca 2015, którego celem była dalsza praca nad celami i działaniami wieloletniego programu współpracy – materiał wykorzystano do pracy nad dokumentem; uwagi zebrane podczas konsultacji w kwietniu i maju 2015 r. Rada przeanalizowała na posiedzeniu w dniu 26 maja 2015 r.
- 7) do pracy nad projektem programu wykorzystano również uwagi i opinie zebrane podczas konsultacji programu współpracy na rok 2015, prowadzonymi w dniach 2 września – 2 października 2014, ponieważ zawarte wówczas propozycje dot. współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami miały w niektórych przypadkach wymiar wieloletni;
- 8) w spotkaniach wskazanych w pkt. 3. w marcu uczestniczyły łącznie 83 osoby głównie z organizacji pozarządowych, natomiast w spotkaniach w maju uczestniczyło łącznie ok. 160 osób.
- 9) wpłynęło 9 wypełnionych formularzy konsultacyjnych: od Stowarzyszenia Kulturalnego „VIVA ART” z Elbląga, Polskiego Związku Byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych Zarząd Okręgowy w Olsztynie, Związku Sybiraków Zarząd Oddziału w Olsztynie, Związku Inwalidów Wojennych RP Zarząd Okręgowy w Olsztynie, i 2 od grup roboczych w pierwszym terminie oraz 3 grup roboczych w drugim terminie konsultacji.
- 10) uwagi przyjmowano również telefonicznie i podczas spotkań indywidualnych.

- 11) Rada Działalności Pożytku Publicznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego podczas spotkania w dniu 17 kwietnia zaopiniowała projekt programu i wprowadziła do niego uwagi. Na posiedzeniu w dniu 26 maja 2015 r. Rada przeanalizowała uwagi i opinie wniesione w procesie konsultacji i pozytywnie zaopiniowała dokument.

Diagnoza: Kapitał społeczny oraz sektor pozarządowy w Polsce i województwie warmińsko-mazurskim na podstawie wybranych badań ogólnopolskich oraz współpraca organizacji pozarządowych z Samorządem Województwa Warmińsko-Mazurskiego w świetle dokumentów i analiz wojewódzkich.

KAPITAŁ SPOŁECZNY w Diagnostyce społecznej 2013¹.

Pojęcie „kapitału społecznego” nie jest ściśle zdefiniowane. Obejmuje ono wszystko, co decyduje o zdrowych relacjach społecznych, dbaniu o dobro wspólne i współpracy. Jest to zjawisko kulturowe i obejmuje obywatelskie nastawienie członków społeczeństwa, normy społeczne wspierające działania wspólne oraz zaufanie interpersonalne oraz zaufanie obywateli do instytucji publicznych. Sieci społeczne regulowane normami moralnymi i zwyczajem (a nie, lub nie tylko, formalnymi zasadami prawa), które wiążą jednostkę ze społeczeństwem w sposób umożliwiający jej współdziałanie z innymi dla dobra wspólnego.

Kapitał społeczny stanowi istotę społeczeństwa obywatelskiego, z pewnością zaś społeczeństwa efektywnego rozwojowo (Diagnoza społeczna 2013, str. 320).

Znaczenie kapitału społecznego to przede wszystkim jego wpływ na rozwój gospodarczy. Poprzez integrację i solidarność społeczną – przeciwdziała wykluczeniu i dyskryminacji, uzupełnia niewydolność instytucji publicznych, zapewnia kontrolę społeczną, buduje i chroni kulturę lokalną przed jej komercjalizacją.

Przestrzenia, w której i poprzez którą głównie tworzony jest kapitał społeczny, jest trzeci sektor (dobrowolne organizacje) – sieć formalnych związków. Mniejsze znaczenie mają sieci nieformalnych związków (rodziny, towarzyskie) – mogących, znacznie częściej działać dla korzyści prywatnych, a nie dobra wspólnego. Rozwój trzeciego sektora – odnowienie społeczeństwa obywatelskiego - jest konieczny dla demokracji i zrównoważonego rozwoju. Do tego potrzebne są: wzajemne zaufanie ludzi i znaczny udział wolontariatu w populacji osób aktywnych zawodowo. Wolontariat to konieczna podstawa rozwoju organizacji pozarządowych.

W chwili obecnej Polska nie spełnia żadnego z tych warunków.

Pod względem ogólnego zaufania zajmujemy jedno z ostatnich miejsc (2012 r. – 18%) wśród krajów objętych badaniem *European Social Survey (ESS)* - 3 razy mniej niż w Danii, Norwegii i Finlandii.

Jeżeli chodzi o drugi warunek rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, czyli trzeci sektor: w Polsce w 2012 r. zarejestrowanych było 72 tys. stowarzyszeń i 11 tys. fundacji. Zaledwie 60-80% z nich prowadziło, wg szacunków GUS, aktywną działalność. Stowarzyszenia zrzeszają przeciętnie 35 członków, przy czym połowa z nich jest całkowicie bierna. Po 2000 r. zatrzymało się na poziomie 4 tys. rocznie tempo przyrostu nowych stowarzyszeń, ale znaczna część z nich wygasa swoją działalność, o czym świadczy systematyczny wzrost odsetka organizacji istniejących dłużej niż 15 lat.

Skłonność do stowarzyszania się, gdy przynależność do organizacji stała się po zmianie systemu w pełni dobrowolna, gwałtownie spadła z 30,5% w 1989 r. do 14,8% i utrzymała się na tym poziomie do 2013 r. (13,7%). Lokujemy się pod tym względem, podobnie jak pod względem zaufania, na końcu grupy krajów objętych badaniem ESS w 2002 r.

Żyjemy w kraju coraz bardziej efektywnych jednostek i niezmiennie nieefektywnej wspólnoty. Wg autorów Diagnostyki społecznej 2013, gdy zasilanie finansowe zewnętrzne zakończy się, a nie zwiększy się kapitał społeczny, grozi nam zahamowanie rozwoju. Badania międzynarodowe dowodzą, że kapitał ludzki jest ważniejszą niż kapitał społeczny przesłanką rozwoju w krajach uboższych, do których ciągle jeszcze zaliczyć można także Polskę. Po przekroczeniu jednak pewnego progu zamożności decydującego znaczenia dla dalszego rozwoju nabiera kapitał społeczny. To wyjaśnia dlaczego do tej pory rozwijaliśmy się gospodarczo w niezłym tempie pomimo bardzo niskiego

¹ Diagnostyka społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków. Raport. Redakcja: Janusz Czapiński, Tomasz Panek. Warszawa 2014.

poziomu kapitału społecznego. Polska przekroczy ten próg za ok. 8 lat – tyle mniej więcej zostało nam czasu na budowanie kapitału społecznego, jeżeli chcemy dalej się rozwijać (Diagnoza społeczna 2013, str. 334).

Rozwój kapitału społecznego zależy od rozciągniętego w czasie procesu historycznego formującego wspólnotę obywatelską, w tym zaś ważną rolę spełnia to, co się dzieje w przestrzeni publicznej: w polityce, szkole, samorządach, urzędach. W obecnych czasach zaś, trudno jest znaleźć przykłady zachęty do wspólnego działania i wzajemnego zaufania.

W 2013 r. mniej Polaków deklaruje, że naruszanie dobra wspólnego w ogóle ich nie obchodzi lub mało obchodzi. Jednak po 20 latach budowania państwa demokratycznego ciągle niemal połowa obywateli jest obojętna na formy naruszania dobra wspólnego (zadawane pytania o np.: niepłacenie podatków, wyłudzenie ubezpieczenia, niepłacenie za transport publiczny, otrzymywanie niesłusznie renty inwalidzkiej). Najmniej wrażliwi są najmłodsi, mężczyźni, mieszkańcy wsi, osoby biedne, wykluczone. Najbardziej wrażliwi, to osoby w wieku 45-50 lat, z wyższym wykształceniem. Niestety najmniejsza wrażliwość jest notowana m.in. w województwie warmińsko-mazurskim. Ogólnie wzrasta wrażliwość na dobro wspólne, co jest wynikiem wzrostu wykształcenia. Jednak, wg autorów raportu, ten wzrost wrażliwości nie jest wystarczający, byśmy mogli powiedzieć o sobie, że budujemy już społeczeństwo obywatelskie.

9,9% Polaków twierdzi, że należy do organizacji i w nich działa (różne formy organizacji). Najczęściej są to organizacje religijne (23,9%), następnie w kolejności to: organizacje sportowe – 15,3%, koła zainteresowań – 13,7%, związki zawodowe – 11,7%, organizacje towarzyskie – 9,5%, komitety rodzicielskie – 8,1%, organizacje pomagające – 7,8%, komitet mieszkańców – 6,7%, organizacje zawodowe, branżowe – 6,5%, organizacje upowszechniające wiedzę – 4,9%, partie polityczne – 3,2%, ekologowie – 2,9%, władze samorządowe – 2,7%, grupy samopomocowe – 1,8%, organizacje konsumentów – 0,4%, inne – 22,4%.

„Społeczeństwo obywatelskie w Polsce rozumiane jako działanie w organizacjach dobrowolnych, nie rozwija się, nie wciąga w swoje sieci i struktury coraz większej liczby ludzi.” (Diagnoza społeczna 2013, str. 314). Przy czym procent osób zrzeszających się wzrasta wraz z poziomem wykształcenia i wielkością dochodu.

„W Polsce ludzie, którzy chcą coś zrobić dla swojej społeczności, niechętnie łączą się w tym celu w związki formalne. Wystarczy, że podejmą lub włączą się w jakieś działania na rzecz własnej społeczności. Badanie pokazuje jednak, że jest to zjawisko tak samo rzadkie jak przynależność do organizacji. Tylko 15,2% badanych w ciągu ostatnich dwóch lat angażowało się w działania na rzecz społeczności lokalnej.” Obserwowany w tym zakresie wzrost zatrzymał się. W działania lokalne częściej angażują się mężczyźni niż kobiety.

W wykonywanie nieodpłatnej jakiejś pracy lub świadczenie jakichś usług dla osób spoza rodziny bądź na rzecz organizacji społecznej angażuje się w różnej formie, od spontanicznej pomocy sąsiedzkiej na wsi do zorganizowanego wolontariatu 19,6% badanych.

Bierność społeczna, niewłączanie się do przedsięwzięć oddolnych i do działań na rzecz innych lub organizacji społecznych w Polsce są rzeczą powszechną. A wśród ludzi z wykształceniem podstawowym działalność tego typu jest bardzo rzadka.

17% Polaków bierze udział w zebraniach (spadek w por. z 2011 r. – 22,6%).

W 2013 r. 12,2 % osób wyraziło przekonanie, że „większości ludzi można ufać” (mniej niż w 2009 i 2011 – 13%, więcej niż w latach poprzednich).

Podkreślić należy, że ludzie, którzy należą do organizacji, działają na rzecz innych, biorą udział w zebraniach to często ci sami ludzie.

Badanie pokazuje jak mało Polacy mają doświadczeń społecznych i obywatelskich, które gromadzi się poprzez działania w organizacjach, uczestnictwo w oddolnych inicjatywach społecznych, w zebraniach publicznych czy wolontariacie. Polacy nie umieją się organizować i skutecznie działać wspólnie, chyba że chodzi o strajk lub protest. Nie umieją bo się tego nie nauczyli z ich ubożego doświadczenia. Polacy nie umieją bo nie działają, nie działają bo nie umieją (Diagnoza społeczna 2013, str. 320).

Frekwencja wyborcza jako istotny wskaźnik rozwoju społeczeństwa obywatelskiego

Jakość społeczeństwa obywatelskiego mierzona zainteresowaniem obywateli udziałem w wyborach jest w województwie warmińsko-mazurskim i w Polsce niska. Tylko wybory parlamentarne w czerwcu 1989 roku odbyły się przy frekwencji 62%, później już nigdy wybory parlamentarne, samorządowe, referenda ogólnokrajowe ani wybory do parlamentu europejskiego nie przyciągnęły do urn nawet zbliżonej liczby uprawnionych do głosowania, mimo, że

nie był to szczególnie wysoki wynik. Dla porównania w wyborach w 1990 roku na Węgrzech wzięło udział prawie 70% uprawnionych, a w Czechosłowacji aż 96% wyborców.

Kolejne wybory w Polsce przynosiły regres aktywności wyborczej. Najbliższy wyborom z 1989 roku w Polsce wynik frekwencji odnotowano w referendum w sprawie wejścia Polski do Unii Europejskiej, w którym wzięło udział 58% uprawnionych, w dużym stopniu dzięki wprowadzeniu wielu ułatwień (głosowanie dwudniowe, przedłużone urzędowanie komisji wyborczych, ułatwienia dla studentów chcących dopisać się do spisów wyborców poprzez uczelnie).

W przypadku wyborów parlamentarnych w roku 2005 w Polsce frekwencja wyborcza wyniosła 40,57%, a w województwie warmińsko-mazurskim 34,48%. Kolejne elekcje: 2007 – Polska 53,88%, woj. warmińsko-mazurskie 48%, 2011 odpowiednio 47,32% i 42,25%. Nieco większa frekwencja towarzyszyła wyborom prezydenckim: 2005 I tura – Polska 49,74%, woj. warmińsko-mazurskie 48,97%; II tura – Polska 55,31%, woj. warmińsko-mazurskie 49,74%; 2010 rok, I tura – Polska 49,74%, woj. warmińsko-mazurskie 44,33%; II tura – odpowiednio 50,99% i 44,08%. Niska była także aktywność wyborcza mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego podczas wyborów samorządowych: w 2006 roku 46,35% (ponowne wybory 39,64%), w roku 2010 47,55% (ponowne wybory 41,10%) i w roku 2014 40,54% (ponowne wybory 34,37%).

Tak niska frekwencja w wyborach kwestionuje legitymizację nie tylko wybranej w ich wyniku władzy, ale także samego systemu politycznego.

Organizacje pozarządowe na rynku pracy

W Raporcie nr II z realizacji Strategii zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich w województwie warmińsko-mazurskim do 2020 roku wskazuje się, że istotnym elementem wdrażania strategii jest zintegrowanie w formie partnerstw działań instytucji, stowarzyszeń i innych organizacji pozarządowych, parafii, samorządu lokalnego, przedsiębiorców oraz innych podmiotów działających na rzecz rynku pracy poprzez:

- wzajemne wspieranie w łagodzeniu skutków bezrobocia;
- zachęcanie do współdziałania różnych organizacji i podmiotów, działających lub wspierających usługi rynku pracy;
- tworzenie pozytywnego wizerunku instytucji zaangażowanych w kreowanie polityki rynku pracy;
- przygotowywanie i realizowanie wspólnych projektów na rzecz podnoszenia jakości usług i instrumentów rynku pracy.

Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego w przedziale czasowym objętym monitoringiem 2010–2013 odnotowano ponad 2-krotny wzrost w liczbie zawiązanych partnerstw tj. w 2010 roku było 51 porozumień/umów, podczas gdy w 2013 roku było już 118 partnerstw. Jedynie w 2011 roku odnotowano spadek ich liczby. Generalnie, od początku monitoringu Strategii, tj. od 2006 roku liczba zawiązanych przez powiatowe urzędy pracy partnerstw na rzecz rynku pracy z roku na rok wzrastała, poza wspomnianym 2011 rokiem. W roku bazowym (2006) w województwie zawiązano 16 partnerstw, w 2009 było ich 47, podczas gdy w 2013 roku ich liczba wyniosła 118 – wzrost ponad 7-krotny. Wśród podmiotów, z którymi zawiązywano partnerstwa, najczęściej wymienianymi przez powiatowe urzędy pracy były ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie. Ponadto, lokalne służby zatrudnienia wskazywały również na współpracę z urzędami gmin, jak również starostwami, urzędami miast oraz centrami integracji społecznej. Niemniej jednak partnerstwa nie ograniczały się tylko i wyłącznie do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i jednostek samorządu terytorialnego, ale także podejmowano współpracę z innymi podmiotami, w tym z organizacjami pozarządowymi. Zainicjowane na terenie Województwa partnerstwa z w/w instytucjami miały na celu m.in.:

- podejmowanie działań na rzecz lokalnego rynku pracy i poprawy sytuacji: osób bezrobotnych, absolwentów szkół, osób zagrożonych zwolnieniami grupowymi, poszukujących pracy oraz osób niepełnosprawnych,
- weryfikację skuteczności nowych instrumentów, tj.:

- testowanie modelu współpracy ośrodka pomocy społecznej, powiatowego urzędu pracy i organizacji pozarządowej w celu realizacji usługi integracji społeczno-zawodowej wypracowanego przez Wspólnotę Roboczą Związków Organizacji Socjalnych WRZOS w ramach projektu innowacyjnego „Modelowy system na rzecz integracji społecznej”,
- wspólną realizację projektu innowacyjnego „Indywidualne ścieżki zatrudnienia”, w ramach którego wypracowano model „WIEK GORAŃCEGO ZIEMNIAKA” w oparciu o doświadczenia własne Elbląskiej Rady Konsultacyjnej Osób Niepełnosprawnych i dzięki ponadnarodowej współpracy z fińskim partnerem (organizacją pozarządową „Kynnys ry Turun toimikunta”,

- podejmowanie wspólnych działań na rzecz projektów z Europejskiego Funduszu Społecznego (m.in. w ramach Priorytetu VI, VII i IX),
- wspólną organizację Targów Pracy,
- wdrożenie i funkcjonowanie Samorządowej Elektronicznej Platformy Informacyjnej „SEPI”,
- instalację „Infokiosków”, w których osoby zainteresowane mogą sprawdzić stronę urzędu, aktualności z powiatu jak i całego kraju, oferty pracy, szkoleń, itp.,
- rozwijanie dialogu społecznego i włączanie partnerów społecznych do działań na rynku pracy,
- podejmowanie działań na rzecz rozwoju gospodarczego,
- realizację zadań publicznych MPiPS w zakresie pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób,
- upowszechnianie informacji o prowadzonych usługach,
- tworzenie i prowadzenie w siedzibie OPS lokalnego punktu informacyjno-konsultacyjnego dla bezrobotnych i poszukujących pracy.

Istotnym dla realizacji celu strategii Zwiększenie spójności społecznej poprzez wzmacnianie integracji społecznej, zwalczanie dyskryminacji na rynku pracy oraz wsparcie systemowe na rzecz instytucji działających w obszarze polityki społecznej jest rozwój spółdzielni socjalnych. Według danych z Krajowego Rejestru Sądowego, w okresie 2010-2013, odnotowano ponad 7-krotny wzrost liczby zarejestrowanych spółdzielni socjalnych. Według stanu na 31 grudnia 2013 roku w województwie funkcjonowały 63 spółdzielnie socjalne. Z analizy badania przeprowadzonego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej wynika, że powstałe spółdzielnie socjalne liczą około 315 osób, z czego większość posiada 5 członków, natomiast tylko 3 spółdzielnie socjalne 10 i więcej członków. Analizując spółdzielnie socjalne pod kątem formy prawnej, na uwagę zasługują fakt, iż w 2013 roku powstały 3 podmioty założone przez osoby prawne, w tym wszystkie z udziałem organizacji pozarządowych.

Organizacje pozarządowe w wybranych raportach w obszarze polityki społecznej

Na podstawie: „Ubóstwo w województwie warmińsko- mazurskim – charakterystyka zjawiska oraz działania podejmowane na rzecz ograniczenia problemu”:

W ponad połowie badanych gmin opisanych w raporcie aktywnie działały na rzecz walki z ubóstwem organizacje pozarządowe (44 wskazania). Analizując odpowiedzi przedstawicieli samorządów gminnych, warto zwrócić uwagę na wysoką pozycję organizacji pozarządowych, wśród realizatorów działań aktywizujących osoby ubogie. Taka sytuacja może być odzwierciedleniem dobrej współpracy gmin z organizacjami pozarządowymi w obszarze rozwiązywania problemów społecznych. Organizacje pozarządowe oraz inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego, dzięki swojej aktywności mogą w przyszłości jeszcze w większym stopniu wpływać na rozwój społeczności lokalnej, w tym także na polepszanie sytuacji materialnej i przeciwdziałanie ubóstwu. Zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w realizacji zadań pomocy społecznej jest uzależnione od jakości współpracy z lokalnym samorządem oraz ilości zadań, które może on zlecić do realizacji dla sektora pozarządowego, co także wymaga dodatkowych uregulowań prawnych. Ankietowani dostrzegają potrzebę zintensyfikowania działań różnych podmiotów i instytucji szczebla lokalnego w tym przede wszystkim urzędów pracy, organizacji pozarządowych, placówek oświatowych oraz parafii i organizacji kościelnych w zakresie przeciwdziałania ubóstwu.

Współpraca instytucji pomocy społecznej z innymi instytucjami na terenie gminy, powiatu, województwa zajmującymi się pomocą i wsparciem rodzin i jej wpływ na skuteczność działań pomocy społecznej:

Do ważnych partnerów w podejmowaniu współpracy należą organizacje pozarządowe. Według portalu www.bazy.ngo.pl, prowadzonej przez stowarzyszenie Klon/Jawor, w województwie funkcjonowało 1.879 organizacji pozarządowych działających w obszarze przewyższania trudnych sytuacji życiowych, przeciwdziałania bezrobociu oraz rozwoju gospodarczego. W 2013 r. w województwie warmińsko-mazurskim w zakresie pomocy i integracji społecznej podejmowano inicjatywy w następujących obszarach: pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz pomoc w lepszym funkcjonowaniu w społeczeństwie tych rodzin i osób; wspieranie rodzin i systemu pieczy zastępczej; działalność na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób

zagrożonych wykluczeniem społecznym; działalność na rzecz osób niepełnosprawnych; przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym.

W roku 2013 w województwie warmińsko-mazurskim zawarto 376 umów z 274 organizacjami pozarządowymi na realizację zadań w w/w obszarach w ramach otwartych konkursów ofert. Jednak na 135 jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej, tylko 53 z nich wykazały współpracę ich samorządów lokalnych z organizacjami pozarządowymi w formie zlecenia zadań (40 samorządów gminnych i 13 samorządów powiatowych). Ponadto z uzyskanych danych wynika, że w 2013 r. dziesięć samorządów lokalnych zleciło pojedyncze zadania w trybie zamówień publicznych (9 samorządów gminnych i 1 samorząd powiatowy), z czego zdecydowana większość zadań polegała na zleceniu usług opiekuńczych. Ważnym jest fakt, że współpraca jednostek samorządu terytorialnego oraz jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej w województwie warmińsko-mazurskim z organizacjami pozarządowymi często przybiera postać pozafinansową i polega m.in. na działaniach w zakresie dostarczania i dystrybucji żywności z programu PEAD, zabezpieczenia podopiecznych w odzież, leki, środki opatrunkowe i higieniczne, współorganizowaniu konferencji, szkoleń, spotkań integracyjnych oraz pikników.

Aby realizować działania w obszarze współpracy podmiotów i instytucji zajmujących się wsparciem i pomocą społeczną, niezbędne są odpowiednie zasoby instytucjonalne. W 2013 r. na 406 jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w powiatach i gminach 102 prowadzony były przez organizacje pozarządowe i pozostałe podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego (25,1%), w tym 37 prowadzonych było przez podmioty kościelne. Dla porównania: w 2010 r.: na 363 jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w samorządach lokalnych – 105 prowadzonych było przez organizacje pozarządowe oraz inne podmioty realizujące zadania pożytku publicznego - 29%

Odsetek gmin województwa warmińsko-mazurskiego, w których funkcjonują inne niż OPS i PCPR instytucje pomocy i wsparcia, w tym prowadzone przez organizacje pozarządowe, w 2013 r. wyniósł 38,79%. Opierając się na zapisach ustawowych oraz strategiczno-programowych, a także biorąc pod uwagę z jednej strony dane dotyczące natężenia i specyfiki problemów społecznych występujących w województwie warmińsko-mazurskim, a z drugiej strony analizując liczbę podmiotów i instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych działających w województwie, można stwierdzić, że występuje potrzeba realizacji działań w ramach podejmowanej współpracy, a także istnieje zaplecze instytucjonalno-organizacyjne do jej realizacji. Należy stwarzać lepsze warunki podejmowania takiej współpracy poprzez rozwój bazy podmiotów i instytucji, ale przede wszystkim poprzez stworzenie całej kultury współpracy (szkolenie kadry, tworzenie kanałów komunikacji i partnerstwa, wspomaganie działań wspólnotowych itp.).

Wnioski wynikające z badania dotyczące współpracy podejmowanej przez OPS i PCPR z organizacjami pozarządowymi kształtują się następująco:

- do czynników usprawniających współpracę zaliczono m.in. dysponowanie kompetentną kadrami, bliskie sąsiedztwo współpracujących podmiotów, konsekwencję i skuteczność działania. Natomiast wśród barier wymieniono m.in. niewystarczającą liczbę organizacji wspierających rodzinę, utrudniony przepływ informacji, nadmiar obowiązków pracowników realizujących zadania, a także niewielkie zasoby finansowe i lokalowe do utworzenia organizacji oraz brak zaufania do nowo powstających organizacji;
- do korzyści płynących ze współpracy z organizacjami pozarządowymi należą: większa skuteczność podejmowanych działań pomocowych, poszerzenie wachlarza dostępnych usług w zakresie wsparcia rodziny;
- za najważniejsze wyzwania w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi uznano dalsze nawiązywanie, poszerzenie, wzmacnianie i utrzymywanie współpracy z organizacjami pozarządowymi, wzmacnianie organizacji pozarządowych, tworzenie warunków do ich rozwoju.

W 2014 r. Biuro ds. Organizacji Pozarządowych i Kombatantów Urzędu Marszałkowskiego po raz pierwszy zrealizowało całościowe badania wolontariatu z perspektywy samorządów lokalnych województwa warmińsko-mazurskiego za rok 2013. W badaniu wzięło udział 99 JST. Wykazało ono niewielki udział samorządów lokalnych we wspieraniu rozwoju wolontariatu. Tylko 26 JST posiadało w swoich dokumentach programowych i strategicznych zapisy dot. konieczności podejmowania działań mających na celu rozwój wolontariatu. 83% samorządów uczestniczących w badaniu nie przeznaczyło w roku 2013 środków z własnego budżetu na jego funkcjonowanie, czy rozwój. Zdecydowanie większe wsparcie samorządów widoczne było w formach pozafinansowych: prawie 57% samorządów wykazało wsparcie wolontariatu w ten sposób.

Wyniki badań wskazały na konieczność podejmowania działań w zakresie rozwoju wolontariatu w regionie.

SEKTOR POZARZĄDOWY W POLSCE I WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM W ROKU 2012 na podstawie badań statystycznych GUS²

Badania GUS dotyczyły potencjału społeczno-ekonomicznego organizacji trzeciego sektora w Polsce (wg. sprawozdań SOF-1 i SOF-4). Badania objęły wybrane typy organizacji pozarządowych, charakteryzujące się posiadaniem osobowości prawnej: fundacje, stowarzyszenia, w tym OSP, UKS, organizacje kultury fizycznej, organizacje społeczne podobne do stowarzyszeń (PCK, Polski Związek Działkowców, Polski Związek Łowiecki i koła łowieckie, organizacje pracodawców, samorządu gospodarczego, samorządu zawodowego rolników, samorządu zawodowego niektórych przedsiębiorców i innych samorządów zawodowych, społeczne podmioty wyznaniowe – jednostki Kościoła katolickiego i innych kościołów oraz związków wyznaniowych prowadzące działalność społeczną (czyli bez jednostek tworzących strukturę i administrację kościołów – np. parafii, których w Polsce jest 10,3 tys.).

W 2012 r. aktywną działalność prowadziło 83,5 tys. badanych organizacji: 69,5 tys. (83%) to stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (32,4 tys. - typowe stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, 19,8 tys. - stowarzyszenia kultury fizycznej i związki sportowe, 14,9 tys. - OSP, 2,4 tys. - koła łowieckie); 8,5 tys. (10%) stanowiły fundacje, 3,6 tys. (4%) – organizacje samorządu gospodarczego, zawodowego i pracodawców, 1,8 tys. (2%) – społeczne podmioty wyznaniowe. 10% badanych organizacji posiadało status pożytku publicznego (8 tys.). W stosunku do roku 2010 zanotowano wzrost aktywnych organizacji o 4% (największy wzrost wśród fundacji – o 20%).

W województwie warmińsko-mazurskim: ok. 3,2 tys. badanych podmiotów – 3,8% w skali kraju (w tym około: 1,5 tys. typowych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, 700 stowarzyszeń kultury fizycznej, 500 OSP, 100 kół łowieckich, 200 fundacji, 100 społecznych podmiotów wyznaniowych; 300 posiadało status OPP).

W województwie warmińsko-mazurskim **na 10 tys. mieszkańców przypada 22-23 organizacje** (jest to wysoki wskaźnik, przy średniej dla kraju: 21,7 organizacji na 10 tys. mieszkańców).

Badane organizacje najczęściej miały siedziby na terenie miast (50,2 tys. – 60%). Należy pamiętać przy tym, że również ok. 60% ludności Polski mieszka w miastach. Najbardziej „miejski” charakter miały fundacje i społeczne podmioty wyznaniowe. W województwie warmińsko-mazurskim: 40% organizacji miało siedzibę na wsiach, 26% w miastach na prawach powiatu, 19% w miastach w gminie miejskiej, 15% w miastach w gminie wiejsko-miejskiej. W zakresie rozmieszczenia terytorialnego organizacji w Polsce w stosunku do roku 2010 nie nastąpiły istotne zmiany.

1. W 2012 r. w Polsce 61% badanych organizacji w ogóle nie zatrudniało płatnego personelu, natomiast 22% zatrudniało pracowników na podstawie umów cywilno-prawnych. 17% organizacji posiadało pracowników zatrudnionych na podstawie umów o pracę. W województwie warmińsko-mazurskim struktura zatrudnienia w organizacjach jest zbliżona do średniej krajowej: na 3,2 tys. organizacji 2 tys. w 2012 r. nie zatrudniało personelu (62%); 700 zatrudniało tylko na podstawie umów cywilno-prawnych (22%); ok. 500 organizacji zatrudniało personel na umowę o pracę (16%). W województwie warmińsko-mazurskim, podobnie jak w kraju, wśród organizacji zatrudniających pracowników etatowych dominują jednostki mające od 1-5 osób zatrudnionych. Ogółem w organizacjach pozarządowych w regionie zatrudnionych było w tym okresie na umowę o pracę ok. 4 600 pracowników (147 000 w kraju, najwięcej w mazowieckim: 35 700 osób, najmniej w lubuskim: 2 400 osób; miejsce 4-te w kraju od końca, wspólnie ze świętokrzyskim). W kraju prawie 72% zatrudnionych to kobiety. W warmińsko-mazurskim zatrudnionych kobiet jest 72,5%. Prawie 6,9% z osób zatrudnionych ma orzeczoną niepełnosprawność (w kraju – 6,3%). 5,9% to osoby w wieku poprodukcyjnym (6,7% w kraju), 59,8% to osoby z wyższym wykształceniem (w kraju – 59,2%). 10,3 tys. osób w regionie zatrudnionych było na umowy cywilno-prawne (łącznie w kraju 375,4 tys. osób, najwięcej w mazowieckim – 114

² publikacja: „Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, organizacje samorządu zawodowego, gospodarczego i pracodawców w 2012 r.” - GUS, 2014. - publikacja dostępna na <http://www.stat.gov.pl>

tys., najmniej w lubuskim – 6 tys. – region na pozycji 12-tej. – przed podlaskim, opolskim, świętokrzyskim i lubuskim).

2. Poziom przychodów badanych organizacji był w 2012 r. w kraju stosunkowo niski: u 41% ogółu organizacji nie przekroczył 10 tys. zł (w tym u 20% była to kwota do 1 tys. zł). W województwie warmińsko-mazurskim były to następujące przychody: u 23% organizacji – do 1 tys. zł, u 24% od 1-10 tys. zł, 35% osiągnęło od 10-100 tys. zł, 13% - od 100 tys. do 1 mln zł, natomiast 4% organizacji miało przychody powyżej 1 mln zł. W grupie badanych zdecydowanie najzamożniejsze okazały się społeczne podmioty wyznaniowe, gdzie aż 32% tych organizacji osiągnęły przychody powyżej 1 mln zł. W dalszej kolejności zaś organizacje samorządu gospodarczego, zawodowego i pracodawców (bez kółek rolniczych) oraz fundacje. Najmniej zamożne to OSP, stowarzyszenia kultury fizycznej i związki sportowe, a także kółka rolnicze.
3. Badane organizacje najczęściej charakteryzowały się średnim potencjałem członkowskim – 2/3 z nich zrzeszało od 16 do 100 członków. Podmioty posiadające powyżej 100 członków stanowiły 9% badanych. Województwo warmińsko-mazurskie: 9% nie zrzeszało członków, 13% posiadało od 1 do 15 członków, 41% posiadało od 16-30 członków, 28% zrzeszało 31-100 członków, natomiast 8% powyżej 100 członków.
4. W województwie warmińsko-mazurskim, najwięcej z badanych organizacji jako główną dziedzinę działalności zgłosiło „sport, turystykę, rekreację, hobby” – ok. 1100 podmiotów. W dalszej kolejności były: „ratownictwo” – ok. 500 organizacji, „pomoc społeczna i humanitarna” – ok. 300 organizacji, „kultura i sztuka” – ok. 300, „edukacja i wychowanie, badania naukowe” – ok. 300, „ochrona zdrowia” – ok. 100, „sprawy zawodowe, pracownicze, branżowe” – ok. 200, „ochrona środowiska” – ok. 100, „łowiectwo” – ok. 100, „rozwój lokalny, społeczny i ekonomiczny” – ok. 200, „prawo i jego ochrona, prawa człowieka” – ok. 100, poniżej 50 organizacji działa najczęściej w każdej z następujących dziedzin: „wsparcie trzeciego sektora”, „rynek pracy, aktywizacja zawodowa” oraz „działalność międzynarodowa, religia, pozostała działalność”.

Olsztyn, czerwiec 2015 r.